

GRAMATICA ROMÂNĂ

Sintaxă, ortografie, stil și compunere

pentru

USUL ȘCOLELOR PRIMARE: IV URBANĂ ȘI IV
ȘI V RURALĂ

Gramatică de idei
nu de cuvinte

DE

GH. GHIBĂNESCU

PROFESOR

Carte aprobată la concursul de cărți didactice din 1897.

IAȘI

EDITURA LIBRĂRIEI NOUĂ P. ILIESCU & D. GROSSU

Prețul 70 bani

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 15345 Format.....

No. Inventar 10730 Anul

Secția..... Raftul

~~N° 720/A.S. / 17 Oct. 1897~~ ~~Inv. 22425~~
Doe

GRAMATICA ROMÂNĂ

Inv. 15345.

(CURS SUPERIOR)

Sintaxă, ortografie, stil și compunere

322957

Gramatică de idei
nu de cuvinte

DE

20730

G.H. Ghibănescu
PROFESOR

Carte aprobată la concursul de cărți din 1897.

372.62 (075.3) = 59

371.671.11 : 373 = 59

459.0 - 5 (075.3)

IAȘI

EDITURA LIBRĂRIEI P. ILIESCU & D. GROSSU

1897

BUCUREȘTI
15345

1956

RC22/06

1961

„Orî-ce exemplar va purta semnătura autorului“.

Ghibanay

B.C.U. Bucuresti

C20730

PARTEA I-a

CAP. I.

PROPOZIȚIUNEA

§. 1. Iarna vine, vara trece. Apa trece, pietrele rămân. Graba strică tréba. Copacul se usucă. Cerul se întunecă. Vorba rea se crede. Înțeleptul făgăduesce, iar prostul trage nădejde. Țiganul cântă, iar ursul jăcă. Copiii se jăcă. Nevoia te învață ce nu ți-e voia.

§ 2. Furnica e harnică, iar greerele leneș. Copacul e uscat. Cerul e întunecat. Vremea e umedă. Copiii sînt liniștiți. Cireșele sînt cöpte. Casa e descoperită. Cocoșul și găina sînt paseri domestice. Leul și tigrlul sînt fiare selbategé.

§ 3. Cartea te face om. Regelă e capul țării. Silința taie pânza. Ce e mic mititel și ngrădesce frumușel? Nucul e înalt cât casa; nucul e verde ca matasa; nucul e dulce ca mierea; nucul e amar ca fierea. Și minciuna e vorbă.

Propozițiunea este spunerea unei gândiri prin cuvinte rostite ori scrise.

In ori ce propozițiune spunem despre ființi și lucruri că fac ceva sau că sînt ceva: Horea bea, se veselesce, țara plänge și plătesce. Mama și tata sînt părinții noștri.

Deprinderea 1. Boii ară și caii mănâncă. Buturuga mică răstórnă carul mare. Calul de dar nu se caută pe dinți. Minciunosul nu e cređut. Cărțile scrise bine se cetese lesne. Omul multe învățături póte scóte din cetirea cărților. Chiria învață pe cărăuș. Șcóla și biserica sînt două așede-minte folositoare ómenilor. Ciobanii aduc oile la strungă.

Deprinderea 2. Solul se duse. Asaltul începu. Tunurile aședate pe scaune de lemn loviau cetatea. Plăeșii împroșcau cu glónțe. Fie-care glonte lovia un Leș. Leșii pieriau întru una. In ziua I-a pieriră doi vînători. In alte două zile pieriră cinci, și se răniră alți doi. Nu mai rămăsese de cât nouă inși. Numérul lor scădea pe fie care zi. A patra zi mai pieriră patru Moldoveni.

Deprinderea 3. (Veđi povătuitorul).

I Copiare, dictare, transformare

GRÂUL

Țăranii cu multă trudă
 Ară câmpul și aruncă
 Semănta, care rodesce
 Grâu, ce dilnic ne hrănesce.
 Grâul, dacă-î treerat,
 Se duce la măcinat,
 Și din móră se strecórá
 Făină albă, ușórá;
 Iar pitarul (brutarul) o frământă,
 Și'n cuptorul, ce'nferbîntă,
 Cóce pânea hrănitóre
 Pentru noi toți, mic și mare.

Exerc.țiul I. (Transformarea poesiei de mai sus).

Țăranii ară câmpul cu multă trudă; apoi aruncă semănta, din care se rodesce grâul, ce ne hrănesce dilnic. Grâul, după ce se treeră, se duce de se macină la móră. Grâul macinându-se se preface în făină albă și ușórá. Făina,

punându-se în saci, se duce la pitărie, unde pitarul o frământă, și așa punând-o în cuptorul înferbîntat se cöce și ne dă pânea cea hrănitore pentru tot omul, mic și mare.

Exercițiul II. Elevii vor lucra același subiect, *Grâul*, povestind mai pe larg schimbările, prin care trece grâul, până ce-l avem pâne.

Exercițiul III. Subiectul: *Cum se face pâanza*: Semănatul inului și al cănepei, strînsul inului, muiatul la baltă, melițatul, răghilatul, perietul, facerea fuiórelor, torsul, răschieta, calépul, tortul, urzitul, învălitul, neveditul, țesutul, bilitul; cămeșa de in;—folosul ocupațiunii femeii în gospodărie.

Exercițiul IV—V. (Veđi Povătuitorul).

A. *Compuneri*:

CU LIMBĂ DE MÓRTE

(Compunerea elevului)

Un părinte, care era pe patul de mórte, chemă la sine pe fiii săi, care erau trei la număr. Vădënd că sînt toți, le dete următórea povață, care o díse cu limbă de mórte: „Feții mei, simțesc că am să mor; voi însă să știți că în via, care v'o las voué drept moștenire, stă ascunsă o comóra“.

Bětrânul muri. Copiții după ce-l îngropară, își aduseră aminte de vorbele, ce le spusese tatăl lor. Lacomí de a găsi comóra, care era ascunsă în via, ce le era de moștenire, se puseră s'o sape. Comóra însă, care o doreaú, nu o găsiră. În schimb via a dat ródă bună

(Corectarea învățătorului)

Un părinte, sînd pe patul de mórte, chemă la sine pe cei trei fii ai săi. Vădëndu-i că-s toți, le dete următórea povață, spusă cu limbă de mórte: „Feții mei, simțesc că am să mor; voi însă să știți că în via, lăsată voué moștenire, stă ascunsă o comóra...“

și multă. Atunci ei înțele-
seră că comóra, care le-o
spusese tatăl lor, era munca,
care o făcuse ei în vie.

COMÓRA VIETII E MUNCA

Regulă de compunere. Compunerile, în care avem mul-
te propoziții cu care și ce, sînt greóe, lungi și întunecate
căci scriem de prisos pré multe cuvinte.

I. Ex. ortografic: «Trei Dómnne și toți trei».

Avea și dînsul trei feciori
Și i-aú plecat toți trei de-odată
La tabără, sermanul tatá !
Ce griji pe dînsul, ce fiori,
Când se gîndia, că-í greú răsboiul
N'ái timp să simți că mori,

Și luni trecut-aú după luni—
Și-a fost de veste lumea plină,
Că stégul Turcului se'nchină ;
Și mândrii codrului păunii,
Românií-aú isprăvit răsboiul,
Că s'aú bătut nebuni.

Sciea 'n gazetă, că s'a dat
Poruncă să re'ntórcă 'n țară
Toți cei plecați de astă vară—
Și rînd pe rînd veneaú în sat
Și erí și astă-đi câte unul
Din cei care-aú plecat.

Și-aí lui întárziaú ! Plîngênd
De drag că are să-í revadă
Sta điuá 'n prag, eșia pe stradă
Cu ochii zarea mësurrînd,
Și nu veneaú ! și dintr'o vreme
Gemea bătut de-un gînd.

Nădejdea caldă 'n el slăbea,
Pre cât crescea de rece gândul.
El a 'ntrebat pe toți de-a rîndul,
Dar nimeni scire nu-î scia.
El plécă 'n urmă la cazarmă
Să afle ce dorea.

Căprarul vechiū îi ese 'n prag.
«Ce-mi face Radu?» el întrébă;
Radu-î este mai cu grabă,
Că Radu-î este cel mai drag.
«E mort! El a căđut la Plevna.
In cel dintăi șirag»!

O bietul om! De mult simțea
Că Radu-î dus de pe-astă lume,
Dar astă-đi, când scia anume,
El sta năuc și nu credea.
Să-î móră Radu! Acest lucru
El nu-l înțelegea.

Blăstem pe tine, braț dușman!
«Dar George-al nostru cum o duce?—
«Sub glie ¹⁾, taică și sub cruce
«Lovit în piept de-un iartagan!»
«Dar bietul Mircea?— » Mort și Mircea.
Prin văi pe la Smărdan.»

El n'a mai đis nici un cuvînt:
Cu fruntea 'n piept, ca o statue,
Ca un Christos bătut în cue,
Ținea privirile 'n pămînt,
Părea, că vede din 'nainte-î
Trei morți și un mormînt.

Cu pasul slab, cu ochii beți
El a plecat gemënd pe-afară,
Și'mpletecindu-se pe scară

1) pămînt, țărână

Chema pe nume pe băeți ;
Și se proptea de slab, sermanul !
Cu mâna de păreți.

Nu se simțea de-î mort ori tréz,
N'avea puteri să se simțescă :
El trebuia să s'odihnescă.
Pe-o pétră 'n drum, sub un zăplaz
S'a pus, înmormîntând în palme-î
Slăbitul său obraz.

Și-a stat așa, pierdut și dus.
Era 'n amiază și 'n miez de vară
Și sórele-a cădút spre séră,
Și'n urmă sórele-a apus,
Iar bietul om sta tot acolo
Ca mort, precum s'a pus.

Treceau bărbați, treceau femei,
Și uruia trăsuri pe stradă.
Soldați treceau făcînd paradă—
Și-atunci deștept privind la ei
Iși duse pumnii strîns pe tâmple :
« Trei, dómne, și toți trei ! »

G. Coșbuc

Liniuța (-) se întrebuintează pentru a deosebi în scris două cuvinte : *că-î, să-î, împletecindu-se, și-și, î-aî, etc.*

Apostroful (') se întrebuintează pentru a deosebi două cuvinte, între care lipsesce o vocală : *n'ăî (nu ai), se'nchină (se închină), și'mpletecindu-se (și împletecindu-se).*

II. Ex. ortografic. CÂNELE ȘI CĂȚELUL.

Samson, dulău mare de curte vorbind *întro* și *cun* boă, începuse vorba cam astfel :

— Veți, Dumneta, *cumul* în lumea asta ; mie *mis* foarte urite animalele, *cares* pré fudule, *lăudându-se* căs de ném mare. In alte părți este egalitate ; *toșis* una. *Veșimē* pe mine *cumus*. Eū nu mă supăr, dacă *cinevami* țice căne sa-dea, iar nu Domnia-vóstră.

— Samurache, un cățeluș mic, auđind vorba canelui, începuse a se gudura spunênd *cât* plac sentimentele nobile ale lui Samson, fratele său.

— Samson, auđind că cățelușul îi dice frate, începu *a*l amerința cu vorba pe Samurache, *cât* va învăța el *săt* dică lui frate; noi vrem egalitate dar nu pentru căței.

CAP. II.

SUBIECT, PREDICAT.

§ 4. Prutul se varsă în Dunăre. Stefan cel Mare móre în 1504. Pescii trăesc în apă. Ioan nu scie spune „Cređul“. Scolarii să se deprindă a scrie ortografic. Gimnastica întăresce corpul. Unirea face putere.

§ 5. Frațiunea e un cât. Inmulțirea e o adunare prescurtată. Linia dréptă e drumul cel mai scurt între două puncte pe un plan dat. Sistemul metric a luat locul numerelor complexe. Economia din cale afară e sgârcenie.

§ 6. Românu e cam cređtor și lăsător. Bol e robace. Vinatul e próspet. Tinca e cuminte. Țăranul e supus. Cârpa e murdară. Cămeșa e nouă. Inul e folositor omului. Mâncarea cotlită e otrăvitoare. Lecțiile explicate bine sînt înțelese. Copiî bunî sînt atenți.

Subiectul e partea, care ne arată flința saũ lucrul, despre care se vorbesce în propozițiune.

Pesciî trăesc în apă; — *cine* trăesc în apă? — *Pesciî*.

Subiectul răspunde la întrebarea **cine**: *Cârpa* e murdară; — **cine** e murdară? — *cârpa*.

Predicatul e partea propozițiunii care ne spune ceia ce se dice despre subiect.

(*face*). *Elena învață*; *ce face Elena*? — *învață*.

(*este*). *Cânele este animal*; *ce este cânele*? — *animal*; *cânele e credincios*. *Cum este cânele*? — *credincios*.

Predicatul răspunde la întrebările: **ce face**, **ce este**, și **cum este**: *Frunzele se scutur*; *Psalmii sînt niște cântece*; *Nucul e verde*.

Deprinderea 4. (*cine e*): *împletesc*; — *cóse*; — *mănâncă*; — *scrie*; — *țese*; — *curge*; — *rage*; — *rîde*; — *tórc*; — *urlă*; — *măcăesce*; — *tușesce*; — *învață*; — *explică*;

Model: *Iléna împletesc*.

Deprinderea 5. (*ce face*): *Paserea* —; *Cucul* —; *Clopoțelul* —; *Școlarul* —; *Invățătorul* —; *Purcelul* —; *Apa* —; *Piațra* —; *Vîntul* —; *Cânele* —; *Măța* —; *Boul* —; *Vremea* —; *Iarna* —; *Vara* —;

Deprinderea 6. (*ce este*): *Banca* —; *Cocoșul* —; *Cartea* —; *Masa* —; *Casa* —; *Tata* —; *Mama* —; *Fratele* —; *Sora* —; *Șcóla* —; *Hîrtia* —; *Penița* —; *Cernéla* —; *Condeiu* —

Deprinderea 7. (*cum este*): *Condica* —; *Casa* —; *Mama* —; *Tata* —; *Preutul* —; *Domnul* —; *Ușa* —; *Păretele* —; *Crida* —; *Buretele* —; *Șcóla* —; *Curtea*.

Deprinderea 8. Puneți tóte exemplele din depr. 4-7 în plural.

Deprinderea 9. Vorba rea lesne se crede. Invătătorul iubește numai școlarii cei silitori și buni. Vorba vorbă aduce. Lupul părul schimbă, dar naravul ba. Nemulțemiturului i se ia darul. Adam a fost alungat din raiu. Ingerii pismuind pe D-șeu s'aũ făcut draci. Iov a fost drept credincios.

Model: Vorba se crede

Deprinderea 10. „Și aũ mâncat și aũ bcut și aũ cântat până aũ adormit cu tótele pe loc. Când se scólă baba în zori de diuă, ia nurori, dacă aĩ de unde. Ese afară speriată; dă încolo, dă pe dincolo și când intră în bordeiũ, ce sã vadã!... Da ce-ĩ acolo? strigã baba înspăimântată. Nurorile atunci sar arsa în picioru“.

Model: Nurorile sar.

(I. Créngă)

Deprinderea 11. (*Veđt povățuitorul*).

II. Copiare, dictare, transformare.

MÓRA

In săpătura *gârlei* stă móra îndosită,
Sũpt streșina cea lată abia se vede ea.
La stânga-ĩ o fântână adâncă, pietruită,
Din care cãlătorul cu sete apă bea.

Pe *lada* morii vine *mătréța* de pe baltă,
Șomuzul pe *lăptóce* se rupe sgomotos.
Și apa cea sburlită pe *lada morii* saltă
Și valul printre *loziĩ* se duce sgomotos.

A roșilor *măsele* prind câte o *șitóre*
Și *crângul* pórtă iute o piatră rãșnitóre.
Iar *coșul* cu stomahul de grâne îndopãt
De roși pus în mișcare tresare ne'ncetat.

Morarul în *coș* tórnă și piatra în rotire
Grăunțele sdrobesce cu aspră *duruire*;
Ca pulberea mărunță de aur curgător,
Ferbinte isvorășce făina pe isvor.

(N. Beldiceanu)

Cuvinte explicate: *Gârlă*—apă curgătoare, *Șomuzul*—riș lângă Fălticeni;

Exercițiul VI. Móra stă îndosită în săpătura gârlei, unde abia se vede de supt streșina cea lată. La stânga morii se află o fântână adâncă și petruită, din care călătorul bea cu sete apă rece.

Pe lada morii vine apa Șomuzului plină de mătréță, rupându-se sgomotos pe lăptócele morii. Apa sburlită saltă pe lada morii, iar valul se duce sgomotos printre lozii.

Măselele roților prind câte o șitóre, iar crângul pórtă ıute pıetreele, care rıșnesc. Coșul morii îndopat cu grâu tresare ıntu una fiind pus ın mișcare de roți...

Exercițiul VII—VIII. (*Veđi povățuitoru!*).

Exercițiul IX. Compunere: *móra*.

Móra este o cásóe. (ce este).

Móra se alcătuesce din temelie, păreți și acoperiș. (părțile morii).

Morile se fac din cărămidă, din bърne și din nuele lipite cu pămınt (Din ce se clădesce o móră).

Móra de apă se aședă pe lângă riuri. Din riș se aduce apă pe un șanș saș canal, numit *gârlă*. Din gârlă apa e dusă pe un canal de scânduri numit *ladă*. Din ladă se asvărle pe *fofezele* roții, ın *lăptoc*, punend'o ın mișcare. Róta are la mijloc un *fus* saș *grindeiș*, care mișcă pıetreele rășnitóre. De-asupra pıetrilor e coșul, ın care se tórnă grăul.

(Unde se așadă móra și cum umblă ea).

Sınt maș multe feluri de mori: de vınt, cu caș, de apă și de foc. (Felurile morilor).

Cele maș bune sınt morile de foc.

Exercițiul X. Compunere: *Crama*, răspunzându-se la întrebările: Ce este crama?—Cum este crama? Din ce se face crama? Părțile cramei? Ce se pune în crama?

Când spunem despre ființi, lucruri și locuri ce sînt și cum sînt, se dice că le descriem.

Compunerile, în care spunem mai mult ce sînt și cum sînt locurile lucrurile și ființele, despre care vorbim, se dic descrieri (descriptive).

Așa *Crama* și *móra* sînt descrieri.

B. *Compunerii:*

MÂNCĂTORUL DE PLĂCINTE

(*Compunerea elevului*)

Unui *calic* îi plăcea foarte mult plăcintele. Cum căpeta câte un ban doi *calicul* se ducea la pitărie (brutărie) și cumpăra plăcinte. Plăcintele erau sufletul *calicului*. Ađi așa, mîne așa, *pitarul* observă pe *calic* și se făcu ciudos de nemăsurata poftă de mîncare a *calicului*, mai ales că *pitarul*, suferea de stomah.

Intr'o ăi *pitarul* chemă la sine pe *calic* și ăise *calicului*: „Măi *calicule*, ce să-ți dau eu ție să-mi dai tu pofta ta de mîncare?” *Calicul* tăcu. *Pitarul* scóse atunci o basma cu galbeni și o de te *calicului*, ăicându-i: „na-ți, *calicule* să nu mai ai nevoie de cerșit.

(*Corectarea învțătorului*)

Unui *calic* îi plăcea foarte mult plăcintele. Cum căpeta câte un ban doi, se ducea la brutărie și-șl cumpăra plăcinte. sufletul *lui*. Ađi așa, mîne așa, *brutarul* *il* observă și *deveni* gelos de nemăsurata *lui* poftă de mîncare, mai ales că *din-sul* suferia de stomah.

Intr'o ăi *il* chemă la sine și-ă ăise: „Ce să-ți dau eu ție să am pofta ta de mîncare?”...

Calicul luă basmaua cu galbeni, după ce se îndreptă că *pitarul* îi spune cu tot dinadinsul.

Calicul nu se mai arăta acum pe ulițe; era bogat. Dar având grija banilor începuseră a pierde pofta de mâncare.

Nu trecu mult și *pitarul* vădu pe *calic* că vine la pitarie aducând *pitarului* înapoi basmaua cu galbeni.

Calicul era galben și prăpădit la față. Se vedea că *calicul* suferă.

— Poftim bani, Domnule *Pitar*, dăse *calicul* cu voce slabă. De când mi-ai dat bani ăștia am pierdut și singurul bun ce aveam: *pofta de mâncare*.

Regulă de compunere: Sînt rele compunerile, în care se repetă des unul și același cuvînt.

În locul substantivelor e bine a se pune pe alocuirea pronume.

III. Ex. ortografic: (Din „Sergentul“).

De-odat' el dă cu ochii de sarbedul Român.
Ce stase'n loc la umbră supt un stejar bătrîn.
Și mult se minunează și nici că-i vine-a crede,
Cînd Crrcea *Sfîntul Gheorghe* pe sinul lui o vede

Ș'opresce regimentul, iar bravul Colonel

Se'nchină la drumețul, s'apropie de el

Și-i dăce cu blîndeță:— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna.— Cum e acolo?— Bine

— Dar aste decorații cum, cine ți le-a dat?

- Chiar Domnitorul nostru ș'al vostru Impărat.
— Dar pentru care fapte?— Știu eu !... Ci că drept.
[plată
Că am luat eu stégul redutei... Și pe dată
Cu el străpuns de glonțuri, m'-am prăbușit în
[șanț.
— Dar ce rang ai. voinice?— Am rang de dorobanț
V. Alexandri

Regulă: 1) Liniuța se întrebuițeză pentru a arăta legătura între cele două vocale ale unui diftong, făcut din întâlnirea a două cuvinte, dintre care unul sfârșesce și altul începe cu vocală.

Ex: nu-î *vine-a* crede, ca în *vinea*.

Cine ți *le-a* dat, ca în *leat, leah, leac*.

2) Liniuța se întrebuițază și spre a deosebi persoanele în vorbire: Ex :— Cum e acolo ?— Bine.

Nota: Compunerile, în care vorbesc două persoane, se dic în *dialog*.

IV. Ex. ortografic: (Din „*Daniil Sihastru*“)

Sub o rîpă stérpă, pe un rîu în spume,
Unde un Sihastru a fugit de lume,
Cu vèrsarea sării un strein sosi:
Stefan al Moldovei vine așl vorbi.
Stefan al Moldovei, Daniil îi spune,
Să aștepte afară, sînt în rugăciune.
Bunule părinte, sînt rănit și *invins*,
Insăși a mea mumă astădi *ma* respins.
Voiu săși cer povață, dacă nuî mai bine.
Turcilor Moldova *dastădi* să *senchine* ?

D. Bolintinenu

CAP. III

ATRIBUTUL

§ 7. Iarba *rea* din holde piară. Găina *bătrână* face zema *bună*. Punga *golă* e *grea* bôlă. Lemnul *verde* nu arde bine. Cașul *prospăt* e dulce. Gâsca mănâncă iarba *verde*, nu însă și iarba *uscată*. Gardul *fără proptele* îl dă vântul jos. Căscatul *dintăiū* cere căpătăiū. Banul e ochiul *dracului*. Musafirul *obraznic* scôte sufletul *gazdei*.

§ 8. Când deschise *mica* ușă *de brad*, el zări pe *bătrânul* Armaș, *uscat* și *galbên*, cu fruntea *pleșuvă*, cu barbă *albă*, zăcând lungit pe spate pe o velință albă, în căpătăiul unui pat, ce ținea de-o parte tótă întinderea odăii. Alături ardea o făclie de cêră galbână, și un biet călugăr bogonosea pe slovenesce, dar cu glas slab, rugile agoniei.

§ 9. A plouat tótă nóptea, dar o plóe mărunță și încétă. Tréba de ađi n'ó lăsa pe mâne. Sciū bine tabla înmulțirei. La școlă învățăm fracții ordinare, fracții decimale și numere complexe. Harta României e ușóră de făcut. Pe lângă casa omului trăesc animalele domestice, iar prin pădure trăesc animalele selbatece. Moleuță, aburie, budinca țărănescă de-o dată se rěstórnă cu lene pe lădoiū; Românilor morarul le dă ca să prânzescă din măcinișul *prospăt* de *prospeți* popușoi.

Atributul e acea parte a propozițiunii, care lămuresce înțelesul unui substantiv.

Atributul rěspunde la întrebările: **care? ce fel? a cui?**

Analisăm : Punga **gólă**
E **grea** bólă.

Aici avem o propozițiune, căci se *spune o gândire*.

Punga, *subiect*, răspunde la întrebarea *cine* ? (cine este o grea bólă ?— **Punga**).

gólă, *atribut*, lămuresce pe subst. *punga* ; răspunde la întrebarea *care* ? (care pungă e grea bólă ?—(punga **gólă**).

e bólă ; *predicat*, spune *ce este* subiectul (ce este punga bólă ? **e bólă**).

grea, *atribut*, lămuresce pe subst *bólă* ; răspunde la întrebarea *ce fel* ? (*ce fel* de bólă e punga gólă ?— **grea**).

Obs. Atributul răspunde la întrebarea *care*, când lămuresce pe un substantiv articulat ; iar la întrebarea *ce fel*, când lămuresce pe un substantiv nearticulat.

Deprinderea 12. Calul— nu se caută pe dinți. Am cumpărat o carte—; Dacii au fost un popor—; Traian a fost Împăratul—; Mircea— a domnit vre o 32 de ani ; el e contemporan cu Alexandru—; Cismarul pörtă adesa cisme—; Ađi avem lecție la Gramatica—; Adunarea uumerelor -- se face deosebit de a fracții lor--: Prutul, Carpații și Dunărea fac hotarul țării—.

Deprinderea 13. Era acest Stefan Vodă om nu mare la stat, mânios și degrabă vërsa sânge nevinovat. Iară întreg la minte, nelenevos și lucrul seü scia să-l acopere.

Un măcieș ghimpos selbatec, de prin locuri depărtate, noduros, râșos, iernatic, smuls de crivețe turbate, aruncat într'o grădină roditóre, vrea să prindă rădăcină între flori miroșitóre.— Cântarea dimineții din buză nevinovate, cui

altui se cuvine, puternice părinte, de cât ție a da? — Sub cer de plumb întunecos. pe câmp plin de zăpadă, se trăgă-néză 'ncet pe jos o jalnică grămadă de ómeni triști și înghețați, cu lanțuri ferecați.

Deprinderea 14. (Veđi povățuitorul).

III. Copiare, dictare, transformare.

HÂRTIA ȘI FRÂNGHIA.

Un copil o dată
Vorbind cu-al seú tată
Astfel ı-a rostit:
— „Tatăl meú ıubit,
Fiind eú pe drumuri
Găsii doué lucruri:
Unul da mereú
Un miros prea greú;
Altul da miros,
Deú, fórte frumos.
— Tatál seú vorbi
Și mi-l desluși:
„In acea hârtie, ce-ai găsit pe jos
Mirodenii scumpe închise aú fost;
Iar de-aceea frânghie, óre când legat
Fu pește stricat.

Vrei să fii mintos?
Cu ómeni ıntelepți te-adună, vorbesce;
Vrei ınsă ticălos?
Cu ómeni smintiți și rei te ınoștesce.

P. Ispirescu

Exercițiul XI. Un copil vorbind odată cu tatál seú ıi ھی ase astfel: „Tată dragă, venind pe drum am găsit doué lucruri; unul din ele mirosea reú de tot, iar altul din potrivă da un miros fórte plăcut.

Tatăl seú ıl lámuri astfel: Hârtia dádea miros plăcut

pentru că în ea se pusese mirodenii; pe când frânghia mirosea reu, căci se legase cu dînsa pesce stricat.

Tot așa fătu' meu, dacă te aduîi cu ómeni înțelepți și buni, te faci și tu bun; iar dacă te însoțesci cu ómeni răi te faci și tu rău și ticălos.

Spune-mi cu cine te 'nsoțesci
Ca să-ți spun cine ești.

Exercițiul XII—XIII. (Veđi povățuitorul).

Exercițiul XIV. Hogaș are 16 ani și abia este elev în clasa IV-a primară. Teșcu, colegul seú, are numai 10 ani. Teșcu e băiat cuminte, ascultător și sirguitoar; Hogaș din potrivă e un ștregar (înșirați câte-va fapte de ale lui). Hogaș trage în tovarășia sa pe Teșcu. Ce va urma din această tovarășie?

Merele putrede strică pe cele bune.

Exercițiul XV. Tălharul și umbra lui.

Costachi Mocanu era tálhar. Tálhăriile lui le făcea mai mult nóptea. El fura ce-î cădea în mână. Satul întreg îl scia ce fel de om era dînsul, dar nu-l putea prinde. În cele din urmă căuta să-l afle ce și de unde fură.

Iată o întâmplare, care îi puse capăt tálhăriilor sale.

Intr'o nópte de tómnă—era lună frumósă pe cer—Mocanu sări într'o vie să fure struguri. Nimeni nu era pe acolo. Fură el struguri cât putu; își umplu sacul și-și căută de drum acasă. Cum se îngrija dînsul să nu-l vadă cineva, nu sciú cum întórse ochii, că zări o umbră de om pe zidul alb, în care băteau razele lunii. Cređend că-l urmăresce cineva, o apucă la fugă. Fugea el, umbra se ținea de dînsul. Înșelat că-l tot alungă, el fugi așa de tare, că scăpă sacul cu struguri și într'un suflet abia ajunsese acasă.

De spaímă și de fugă Mocanu se îmbolnăvi greu, așa în cât cădu la pat. Babele din sat nu-î putură face nimica. Orî ce léc nu avea putere, nici chiar cărbunii stănși ce i se dădură. Peste o septămână Mocanu muri.

Astfel și-au ispășit păcatele acest tálhar.

Ce omul singur își face, nimenea nu-î póte desface.

Când spunem despre ființi ce fac, se dice că povestim sau narăm.

Compunerile, în care spunem mai mult ce fac ființele, despre care vorbim, se dic narațiuni.

Tălharul și umbra lui e o narațiune.

C. *Compunerî :*

O FAPTĂ BUNĂ

(compunerea *elevului*)

Petruță era un băiat bun. Tot dé una, când venea la școlă, își aducea merinde, căci fiind departe de școlă, nu se putea duce acasă la amédă.

Ionel din potrivă era nevoieș. Fiind orfan de părinți, n'avea ce să și aducă de acasă și se mulțumea să mănânce o dată în di. El era trist.

Petruță, vedându-l trist, luă o parte din merindele sale și dete lui Ionel.

Petruță a făcut o faptă bună.

(corectarea *învățelorului*)

Micul Petruță era un băiat cu o inimă foarte bună și generosă. Mai totdeuna când venea la școlă își aducea merinde *indeajuns*, căci fiind cu casa departe de școlă, nu se putea duce la amédă să prânzescă acasă.

Sermanul Ionel din potrivă era nevoieș și trist. Fără părinți și lăsat pe drumuri, n'avea ce să și aducă de acasă, și era prea mulțumit că putea mânca o singură dată într'o lungă di devară. Era dar pururea trist și abătut.

Bunul Petruță, vedându-l trist și supărat, luă o parte din bogatele și sătiósele lui merinde și ó dete sermanului Ionel.

Prin acésta *milosul* Petruță a făcut o faptă foarte bună.

OMUL SE CUNÓSCE DUPĂ FAPTE.

Regulă de compunere. Compunerile, în care pe lângă substantive se pun multe atribute, sînt mai frumoșe și mai împodobite.

Atributele adiective puse pe lângă substantive, se dic *epitete*.

Comunerile, în care lipsesc epitetele, sînt *simple*.

V. Ex. ortografie. (Din „*Ión Vodă cel Cumplit*“).

Istoria ne-a păstrat propriile cuvinte ale lui Ioan Vodă către obștesca adunare a țării :

„Dragii mei boeri și voi, iubitele mele slugi !

„Greul de astă-ți întrece toate grelele de mai înainte.

„Lăcomia Turcilor cere un haraciū îndoit

„De-l vom da, ea nu va zăbăvi a ne stôrce și mai mult, până ce ne va stînge cu totul, căci acesta o vrea păgânul.

„De nu vom da, ne așteptă răsboiul, stricarea țării, foc și sabie.

„Cugetați și alegeți...

„Voi știți că haraciul nu-l plătesc eu, ci voi și ai voștri...

„Mă-e milă de voi și pentru voi îmi voiū pune capul meu, dragilor mei tovarăși !

„Să chemăm pe D-zeū într'ajutor ca să ne plece pe vrăjmașii noștri supt picióarele nóstre.

„Fiți cu mine și cu voi va fi isbânda“.

B. P. Hasdeū

Regulă. Semnul citirii, ȕis și *Ghilimele* („—“) se pune acolo, unde aducem întocmai cuvintele altuia :

Și a ȕis Isus ucenicilor sei : „Nu judecați, ca să nu fiți judecați, căci cu ce judecată veți judeca, judeca-vă-veți“.

Ex. VI. VULPEA ȘI MĂGARUL

Minteosule de unde vii ?

O vulpe pe măgar vȕdȕnd l'a întreat.

Drept de la leū, de vrei să scii,

Am fost săl vȕd și mam mirat

Cum a slăbit de tare ;

Bătrân, nepunticios, îți pare
O fără fôrte de nemică
Acel ce, când sbera,
Tot codrul răsuna,
Iar eũ muriam de frică.
Acum însă mai toți:
Cu córne sau cu colți,
Cum pot îl dojenesc
Și *fricat* răsplătesc.

Dar tu, eũ socotesc, că *nu* fi îndrăsnit
De leũ să te atingi, lui vulpea *ia* vorbit.
Așa ! măgarul *ia* răspuns,
Ba cred că *ia* pătruns
Perechea de copite
De mine lui svârlite.

A. Donicǎ

CAP. IV.

ACORDUL

§ 10. Prutul se varsă în Dunăre. Jijia se varsă în Prut. Bahluiul se varsă în Jijia. Animalele erbivore mănâncă iarbă. Animalele patrupede au patru piciore. Adunarea și scăderea sînt operațiuni aritmetice. Iașiul a fost capitala Moldovii. Pămîntul gras și negru e bun pentru plugărie, iar pămîntul argilos e bun pentru vița de vie.

§ 11. Vorba lungă sărăcia omului. „Tatăl nostru“ e o rugăciune. Omul are de îndeplinit multe datorii în societate. Substantivele sînt proprii și comune, iar propozițiile sînt simple și desvoltate. Figurile geometrice sînt regulate și neregulate. Lungimea circumferinței este egală cu diametrul înmulțit cu π . Aerul este greu. Apăsarea aerului pe un centimetru patrat e mai mult de cât un chilogram.

§ 12. De Pasci și de Crăciun mulți ómeni *merge* la biserică. Copiii neatenți *rîde* în clasă. Cuțitul *veche* nu tae. Haine vechi și *noș*. La tipografie aú sosit *litere nă*. În țară *sântără* mulți nevoeși. Noi am *venitără* la voi. Neologismele sînt cuvinte *noș*.

Se dice acord potrivirea între anumite părți din propozițiune.

Subiectul se acordă cu predicatul în număr și persónă:
Ex: Apa *trece*, pietrele *rămân*. Eú *dic* una, tu *dic* alta.

Atributul se acordă cu substantivul sėu în *gen, număr și cas*. Ex: *Merele putrede* strică *merele bune*. La omul *nevoeș* nici boii nu trag.

Deprinderea 15. Rîul cu apele lui gálbuicurge pe o matcă de lut năcleios, ocolită cu un desis de verdėță; acolo salcia pletósă, socul mirositor, alunii mlădioși, arțarii cu pojghițe roșii, carpenii stufoși, salcia móle și teii cresc amestecați cu falnici jugastri, cu plopí nalți și suptiri, cu anini ușori, cu ulmi albicioși, cu singeri pestriți, cu corni sucitii și vırtoși.

Deprinderea 16. Mai înlături era o colibă *învilit* cu șovar, în care trăiaú doi-trei Románi *scapatate*, *singure slujitor* *rēmase* la curtea *boeresc*; în préjmă supt nisce *veche* tulpine de nucí, cu crăcile pe jumătate *arș* și *uscaș*, erau *aruncaș* obeđi de róte, juguri de car, ghizduri, dóge și *alșt* unelte de jógăr, cu cari își căștigaú pânea *acele sermane* muncitori....

Aceia era *singur* clădire de zid *rēmase* în curte; era un turn *înaltă* și *îngustă* cu ferestre *mică* și *nepotrivită*, a-

vînd jos o porțiță *bolțite*, căreia îi slujia de prag o piatră de móră *crestat* în două.

IV Redacțiuni :

GĂINA ȘI RAȚA

Găina.

1). Găina e o pasere domestică.

2) Găina e pasere de uscat; ea nu pôte înota.

3). Găinile sînt blânde și prăsitóre. Ele se ouă, clocesc și scot puî. Ele scurmă și se hrănesc cu grăunțe,

4). La găină deosebim cap, trup, picíore, aripî, códá. Capul e mic; are crés-tă și gușă. Pliscul e scurt și ascuțit. Trupul e acoperit cu pene. Aripile sînt chircite, căci puțin pôte sbura. Códă e scurtă și uneori chiar bercă. Picíorele la unele sînt îmbrăcate cu pene, și se ție încălțate.

Rața.

1). Rața e o pasere domestică, *pentru că trăesce pe lângă casa omului.*

2). Rața trăesce mai mult pe apă și înotă fórte bine, *din causă că deget. le de la picíore sînt prinse cu o peliță (membrană), care o ajută la înotat.*

3). Rățele sînt blânde și prăsitóre. Ele se ouă, clocesc *mai rar* ouëie, și scot pui *numiți rățusce*. Rățele nu scurmă, *din causă că n'au unghii ascuțite ca găinile.* Ele mănâncă mai bine tărîte și se bolocesc în apă umblând după rîme.

4). La rața deosebim cap, trup, picíore, aripî și códá. Capul e gros. n'are créstă nici gușă. Pliscul e lung și lătăreț; *cu dînsul mănâncă tarbă de parcă o cosesce.*

Trupul *rățel* e greú; penele sînt linse. Aripile sînt și *mai* chircite *ca la găină,* *căci nu sbóră mai de loc, ci numai din când în când se sbate din aripl măcăind.* Códă n'are *mai* de fel, *ci numai*

5). Găinile sînt de folos omului prin ouele lor, prin puii lor, și prin carnea lor. Penele lor le întrebuintăm la facerea pernelor și saltelelor.

6). Găinile, ca paseri domestice, fiind de folos omului, el le crește, le hrănește și le înmulțește.

nisce pene măi lungi și gróse, formând ca o códă de mătură.

5). Rățele sînt de folos omului prin ouele lor, care întrec pe cele de găină prin bunătate.

Rățelele ne măi dau pui și carne, bună pentru anumite feluri de bucate (ostropel, varđă). Penele lor le folosim, de și măi puțin ca cele de găină.

6). Rățele fiind folosite omului, el le crește pe lângă casa lui, le hrănește și le înmulțește.

Exercițiul XVI. Se va face asemenea compunere, stăruind asupra asemănărilor și deosebirilor dintre : *curcă și găscă, casă și școlă, icónă și potret, sită și ctur, strachină și ólă, porc și bou, cîne și măță.*

D. Compunerî:

ȘÓRECELE ȘI CĂPCANA (*cursa*).

Narațiune

Un mic șoricuț eșise cu maică-sa în o cămară să mănânce ce va găsi pe acolo. Șoricuțul zări într'o căpcană o bucățică de brânză și de cioric.

Venindu-î poftă rugă pe maică-sa să-l lese să guste din brânză. Mă-sa îi lămurî că cutia aceia, în care e pusă brânza e primejdiosă și că măi bine ar fi să nu se ducă.

Dialog

— „Mamă, veđi tu brânza ceia, ce miros plăcut are ; trebuie să fie bună și la gust, ăise un șoricuț cătră mamă-sa, pe când se aflau într'o cămară, duși după mîncare„.

— „Fiul meu, ăise mama; bună o fi brânza, dar primejdiosă e cutia. în care e pusă brânza. Ómenii ne

Șoricuțul ascultă pentru un moment, dar a doua-zi veni singur, intră în capcană, mușcă din brânză, dar fu prins pe dată și gă-tuit.

La țipetele lui toți șore-cii se strânseră, și care mai de care căinau pe biata ma-mă și jeliău pe micul șo-ricuț.

voesc nouă numai rău, și nu de dragul nostru ne-a-pus brânza în cale. Feresce-te fiul meu, să nu cați în cursă, că amar va fi de tine“.

NEASCULTAREA ARE URMARI RELE.

Regulă de compunere. Compunerile, în care avem dia-log, sînt mai frumoșe, căci frasa e mai vie și mai lămu-rită.

Când scriem, să amestecăm narațiunea cu dialogul.

VII. Ex. ortografic :

M A M A

Eraū trei sermanii: doi copii și-o mamă!
Și pâne!... un singur codru într'o mahramă
Mama-l frânse'n două și dete pe rînd
La fiescecare câte o pârțicea.

—„Mamă! atunci copiii diseră, plângend :
„Ție ce-ți rămâne?“—„Voi“ răspuse ea.

(Al. Depărățenu)

* * *

—„Ce vreī tu ?

—Noi ? Bună pace ! Și de n'o fi cu bănat
Domnul nostru ar vrea să vadă pe măritul împērat“.

—„Tu ești Mircea ?“

—Da'mpērate !

—„Ai venit să mi te'nchinī,

„Să nu schimb a ta coronă într'o ramură de spini“.

(M. Eminescu)

DOROBANȚUL

La Plevna zace într'un sanț
Scăldat mai tot în sânge
Rănit de mórte-un dorobanț
Răsleț și singur plânge.

Dar el nu plânge că-î rănit,
Saă singur c'o să móră
Aici străin și părăsit...
Un alt chin îl dobórá...

La pieptu-î ține strîns un stég,
De stégul lui e frică...
Zărind un Turc, umblând pribég,
Cum póte se râdică,

Cu unghiile de prin prejur
El sgârie peste dînsul,
Cât póte, țarna jur în jur
Înăbușindu-l plânsul

(M. Gr. Bonachi).

Regulă. Punctele de suspensiune (...)—de ordinar trei— se pun când întrerupem șirul vorbirii, dând a se înțelege ceia ce s'a lăsat: Ex: Musafiri erau fórte mulți și locuri... nici ca pentru unul!

Posnașă întâmplare!.. eă domn, eă domn, eă domn!
Pe tron... mă urc... cu fală... și însă... cad de somn!

La punctul de suspensiune să răresce tonul, se cetesce mai apăsat și adesa chiar schimbăm întonarea.

Eraă trei sermanii: doi copii și-o mamă!
Și pâne... un singur codru într'o mahramă!

Întreruperea vorbirii se chiamă și **reticență**, (*trez puncte...*)

Dar céta de fére o vėđ... mă sosese...

Ferbintea-î suflare acum o simții...

Mă plec, cat și mâna-mi grea piatră 'ntâlnesce

Curagiū desnădejdea-mi dă și... *isbił.*

Gr. Alexandrescu.

COMPLINIRILE

A. Complimentul direct

§ 13	Mama légănă.	Mama légănă <i>copilul.</i>
	Cânele păzesce	Cânele păzesce <i>casa</i>
	Boii ară	Boii ară <i>orzul</i>
	Caii mănăncă	Caii <i>îl</i> mănăncă
	Scolarul învață	Scolarul învață <i>lecția</i>
	Tudora împletește	Tudora împletește <i>ciorapi</i>

§ 14. Prutul udă *judetul Iași*. România are *5500000 locuitori*. Doi și cu trei fac *cinci*. Animalele carnivore mănăncă *carne*. Poposițiunea simplă are *subiect* și *predicat*. Substantivele au *două numere*. Patrulaterul are *patru laturi*. Triunghiul are *trei laturi* și *trei unghiuri*. Gimnastica întărește *trupul* și învieușează *sufletul*.

§ 15. Capra sare *masa*, iada sare *casa*. Cine are *barbă*, are și *pieptine*. Umeđala mőie *sarea*. Sőrele topesce *zapada*. Am raci, am scoici, am pesci. Cine are carte, are parte. Graba strică *tręba*. Invęțul are și *desvęț*. Căni păzesc *turma*. I-a luat apa de la *mőra*. Mi-am vęđut visul cu *ochii*. Acum slobođesce pre robul tęu în pace.

§ 16. Măi făcut *capul* cārindar. Șăi făcut *samă*. Moș Niculcea a închinat *stęgul*. Era să dau *pielea* popei. Prinde *orbul*, scőte-ı *ochii*. Cară *apă* cu *ciurul*. Cată nod în *papură*. Vinđi harbuji (peni verđi) la grădinar. Pune *piper* și în *chiselită*.

Mi-ai scos perii albi. Vorba vorba aduce. Vrabia malaiu viséază și calicul praznic. Ce iese din mâță șóreci prinde. Oțetul tare vasul seú și-l strică.

Se dice compliment *direct* partea *proposițiunii*, care spune *anume ce face subiectul*, îndeplinind înțelesul unui verb *transitiv*.

Ex. Iada sare *casu*;—*anume ce sare iada*?—*casu*.

Complimentul direct răspunde la întrebările :
pe cine?—Prinde *orbul*, (prinde,... pe cine?—*orbul*).
ce?—Scóte-î *ochil* (scóte-î,... ce?—*ochil*).

Analisăm : Paza bună trece primejdia rea.

Paza, *subiect*; [*cine trece (feresce) primejdia rea?*—**paza**].
bună, *atribut*; [*care pază trece...?*—paza **bună**].
trece, *predicat*; *ce face paza bună?*— **trece**].
primejdia, *c. direct*; [*anume ce trece paza bună?*—**primejdia**]
rea, *atribut*; [*care primejdie o trece...?*—**primejdia rea**].

Deprinderea 17. Mâța prinde—, Calul trage—, Scolarul învață—, Ogarul a prins un—, Boii ară—, Semănătorii séménă—, Hristos a avut 12—, Profesorul explică—, Cânele păzesce—, Vaca mănâncă—, Camerele fac—, Miniștrii guvernéză—.

Deprinderea 18. L-a ajuns cuțitul la os. Te vede sfântul și norocul. L-a prins cu oca mică. Pe hoți i-a prins potera. Perele le-a furat cineva. L-am ajuns. Scólă-te și te îmbracă. Nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvesce de cel rău. Până la D-đeu te mănâncă sfinții. Ne-a pălit norocul în pălărie. Vă primblă pe la icóne.

Deprinderea 19. «Acest împărat este tatăl mieu. Noi eram trei surori în casa părintescă. Tata ne-a întrebat într'o ȃi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunse că-l iubesc ca m ierea, alta ca zahărul. E u îi ȃisei că-l iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit e u, că nu se p te mai multă iubire de c t ac sta. Tata s'a sup rat pe mine și m'a gonit din casă. Dumnezeu nu m'a lăsat să pei  și prin muncă, cinste și h rnicie am ajuns, unde mă vedeți. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără m iere și zahar p te omul să tr esc , dar fără sare nu ; d'aia i-am gătit bucatele fără sare».

P. Ispirescu

VIII. Ex. ortografic : *O narațiune din viața țărănească*

Noi ómeni din liveni care mai jos ne om pune degitile f cutam ac st  mărturie la m na dumisali jup nului mihalachi pecum să scie că viind dumnealui în satul nostru liveni și merg nd la casa lui vasile rusu și fiind e u în gazdă la d nsul sa rugat s i fac bine cu bani săși pl tesc  nevoia lui și am făcut bine cu doi galbeni și după c t va vreme am cerut bani la d nsul și neav nd bani mia dat 60 prăjini de popușoi s m  aleg care mia plăcea mie dar să mi pr șesc e u si am aședat așa dar c nd a  fost vremea pr șitului am venit și am plătit c te o para pe prăjină dar el a pus pricină că nu mia da  ntrales dar e u mam dus la capit n V rn v și mam jeluit de cum am avut tocmal ... și șed nd eu cu ómenii la ogor au venit el vasile și au sărit la calabalâc și a  ȃis ce mam făcut mai mare pe bucatele lui, și miau dat palme și miau luat cușma din cap dar eu mam dus la sat și el încă a  mai dat cu prăjina în mine...

Regule: C nd scriem să punem la locul lor *virgula* și *punctul*, căci facem compunerea mai l murit , deosebind propozițiunile.

Numele proprii de *persóne* și *lucruri* să le scriem cu literă mare: *Livent, Vârnav, Vasile Rusu.*

Să deosebim în scris cuvînt de cuvînt, căci încurcăm și întunecăm înțelesul :

CumilaluiDumneđeu. noiștefanvoevod. domnțăriimoldovei. însciințarefacem. cuacéstăcarteadomniei nóstre. tuturorcuisecadeasci. căiatăaūvenit. înainteanoastră. și înainteaboerilor-noștrimoldovenesciamarișiamicisluganoastrăpanTăutulovellogofăt...

Obs. Așa fără rînduélă se scria mai înainte de vechii scriitori.

B. Complimentul indirect

§ 17.

Vezeteul dă fân.
Preotul se rógă.

E frig, e cald.
Dis-a Domnul.

Moisi a dat tablele legii

Cuza a dat pămînt.

Cănele a fost mușcat

Vezeteul dă fân *cailor.*
Peotul se rógă *lui Dumnezeu.*

C *Mi-e frig; îi e cald.*
n Dis-a Domnul *ucenicilor*
s se.

s Moisi a dat *Evreilor* tablele legii.

s Cuza a dat pămînt *țărănilor.*

Cănele a fost mușcat *de lup.*

§ 18. Las, *Arhimandritului* tótă grija schitului. Jelui-m'ași și n'am *cui*, jelui-m'ași *codrului.* Rugămu-ne *îndurărilor, lucéfêrului* mărilor. Și nu era *deu, nimêruș* în piept inima re-e. *Apei* nu poți pune stavilă. *Nemulțumitorului* i se ia darul. O țară e condusă *de legi.*

§ 19. Fă-*ț* bine ca să-*ți* au \dot{d} i rău. Fă-*ți* cruce să nu te-apuce. Dă-*m* pace. Să nu-*ți* pară lucrul de șagă. *Mi*-a venit drăguș la căuș. *Chelului* ce-*i* lipsesce?—scufie de mărgărintar! Am spus *florilor* frumoșe. Epurele a fost împușcat *de vînător*.

§ 20. Mi-*i* dor; mi-*i* rău; îmi șede bine; îmi caut de trébă; îmi aduc aminte; î \dot{t} i vine a căsca, \dot{t} i-*i* somn; \dot{t} i-*i* lene; î \dot{t} i aduci aminte; nu \dot{t} i-*i* teamă; îi e frică; ni-*i* greū; mi-*i* fόμε; vė cade păsat în gușă; \dot{t} i se cuvine așa ceva; *i*-a venit rău; le vine o moștenire. Ce mi-e bună! Pasă-mi-te și mi-te du. Pe dulăi legatu-mi-au, pe ciobani prinsu-mi-*i*-au. A fost un timp o dată, când stânca cea mai naltă mi \dot{t} i-o urcam eū lesne.

Se *ține* compliment indirect partea propozițiunii, care lămuresce înțelesul predicatului, spunând *cui și de cine* se fac cele arătate prin verb.

Complimentul indirect răspunde la întrebările: **cui? pentru cine? la cine? de cine?**

Analisăm: nu \dot{t} i-*i* rușine obrazului.

Rușine, *subiect*; (ce nu \dot{t} i-*i* obrazului?—rușine).
 nu-*i*, *predicăt*; (ce face rușinea?—nu este=nu-*i*)
 obrazului, *compl. indir.*: (*cui* nu-*i* rușine?—**obrazului**).
 \dot{t} i, *compl. indir.*: (*cut* nu-*i* rușine?—**ție, ti**) sau *cărui*
 obraz nu-*i* rușine?—Obrazului *tău* (\dot{t} i aici arată posesiunea).

Deprinderea 20. Austriacii au răpit—Bucovina. Rușii au luat în 1812—Basarabia. Stefan cel Mare înainte de a muri a \dot{d} is— să închine țara—; Batori a trimes lui—Vodă 8000 Unguri într'ajutor. Tae frunze la—; Dă fân la—; Du-te—; Invățătorul explică—lecțiunea. Stăi *locul*.

Deprinderea 21. Ađi mie, mâne ție, ne va veni rându-
dul la fie-care. Cine slujesce altarulu', din altar mănâncă.
Mă-a veni și mie apa la móră! Bate și ți se va deschide,
cere și ți se va da! Bunica spune nepoților o poveste. Să-
î faci ce i-î face nu-î scoți îndărătnicia cu una cu două.

Deprinderea 22. Unui căpitan îi veni poftă să mă-
nânce lapte acru și brânză. Ordonă repede soldatului să se
ducă în târg și să-î aducă pe aceeași farfurie lapte acru și
brânză. Soldatul plecă pe dată.

Mă rog, Domnule, ți se soldatul negustorului, pune-mă
ici în farfurie lapte acru. Negustorul îi puse după cerere.—
Dar mi-a spus Dl Căpitan să-î mai dai și brânză.— Bine;
dar unde să ți-o pui.—Iată unde; și întorcându-î farfuria cu
dosul, îi ți se: pune-mă aici.—

Ajuns acasă soldatul arată stăpânului seú că i-a cum-
părat și lapte acru și brânză, după cum i s'a ordonat. Dar
unde mi-î laptele cel acru?— Aici, să trăiți! și întorcându-î
farfuria spre a-î arăta, răsturnă și brânza, așa că nu se a-
lese cu nimica.

Cu ce măsură dai, ți se dă.

Deprinderea 23. (Veđi povățuitorul).

V. Copiare, dictare, transformare, compunere.

HORA UNIREI

Haí să dăm mână cu mână
Ceí cu inimă Română,
Să'nvărtim hora frăției
Pe pământul României!

Iarba rea din holde pîară,
Pîară dușmanii din țară
Intre noi să nu mai fie
De cât flori și veselie.

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine,
Și la viață cu unire
Și la mörte cu 'nfrățire.

Unde-î unul, nu-î putere
La nevoi și la durere;
Unde-s doi, puterea crește
Și dușmanul nu sporesce.

Amândoi sîntem de-o mamă,
De-o făptură și de-o samă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume,
Amândoi o sórtă'n lume;
Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,
In noi doi un suflet bate.

Vin' la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să trecă drumul mare
Peste-a nóstre vechi hotare,

Și să vadă sfântul sóre
Intr'o ți de serbătore
Hora nóstră cea frățescă
Pe câmpia Românescă !

V. Alexandri

Exercițiul XVII. Hai să dăm mână cu mână cei
ce avem inimă de român și să învârtim hora frățescă pe
câmpia țării Românesci.

Să piară dușmanii din țară ca iarba cea rea din holde, iar între noi numai veselie și flori să fie.

Măi vecine de Muntén vino să te prinzi în horă cu noi, să fim uniți în viață și frați până la mórte.

Căci unde-î unul, nu-î putere, când sîntem în nevoi și în durere, dar unde-s doi puterea crește în ciuda dușmanului.

Amândoi sîntem Români, de aceeași origină, și semănăm foarte bine ca doi brazi dintr'o tulpină și ca cei doi ochi din cap.

Noi sîntem frați, avem aceeași inimă și la amândoi aceeași sórtă ni-î scrisă în lumea asta.

Vino să secăm pârăul Milcov într'o sorbire, ca să nu mai fie acest vechiú hotar, ci să trecă drumul mare peste dînsul.

Și atunci sfântul sóre vedêndu-ne uniți și în zile de serbătóre jucând hora să ne lumineze țara mai tare.

Exercițiul XVIII. Să se desvolte acest subiect potrivit pentru o compunere: 1) Dorințele Divanului Ad-hoc (1856). 2) Alegerea lui Cuza. (5 și 24 Ian. 1859). 3) Entuziasmul ómenilor de pe atunci; poetul Alexandri și Hora unirei. 4) Reflexiuni asupra trecutului țárilor române, când erau separate. 5) Unirea face puterea. 6) Urmările Unirei.

Exercițiul XIX. Proclamarea Regatului (1881 Mart 14): 1) Rêsboiul din 1877—Plevna. 2) Tractatul de Berlin (1878) 3) Dorințele Românilor. 4) Ședința de la 14 Mart 1881 —proclamarea regatului; încoronarea 10 Maiú 1881. 5) Urmările bune ale Regalitáții. 6) Idealul Regatului României (unirea tuturor Românilor).

Exercițiul XX. (Veđi povățuitorul).

E. *Compuneri:*

VADUL CĂLUGĂRENILOR

Drumul, care merge de la
Giurgiu spre Bucuresci, t re-

Drumul, care merge de la
Giurgiu spre Bucuresci, trece

ce printr'o câmpie șesă și deschisă, afară numai dintr'un loc, două poște departe de această capitală, unde el se află strâns și închis între niște deluri păduroase, formând o vale, largă numai de un patrar de milă, acoperită de crâng, pe care gărla Neajlovului o înecă și pâraele, ce se scurg din deluri, o prefac într'o baltă plină de nămol și mocirlă, așa că drumul ce trece în lungul acelei văi, parte pe o șosea de pământ, parte pe un pod de lemn, e așa de strâmt în cât abia poate cuprinde un car lărgimea lui. Această strâmtóre, pe care locuitorii o numesc Vadul Călugărenilor, fu alésă de Mihai Vodă spre a sluji de Termopile Românilor.

printr'o câmpie șesă și deschisă. Numai într'un loc—cam două poște departe de această capitală--se află strâns și închis între niște deluri păduroase. Acolo se forméză o vale, largă numai de un patrar de milă. Valea e acoperită de crâng des și stufos. Gârla Neajlovului înecă această vale, iar pâraele, ce se scurg din deluri o prefac într'o baltă plină de nămol și de mocirlă. Drumul, ce trece în lungul acelei văi parte pe o șosea de pământ, parte pe un pod de lemn e fórte strâmt. Abia poate cuprinde un car în lărgimea lui. Această strâmtóre, pe care locuitorii o numesc Vadul Călugărenilor, fu alésă de Mihai Vodă, ca să slujască de Termopile Românilor.

Regulă de compunere: Frasele scurte fac compunerile lămurite (clare). Frasele lungi sînt greóe și încurcă compunerea.

C. Complimentele circumstanțiale

§ 21. *Unde-î unul, nu-î putere. Unde dai, și unde crapă. Mama a plecat la vie De unde nu-î foc, fum nu ese. De la noi și păn la voi numai în surle și în cimpoiu. De la noi puțin, de la D-deu mai mult. Mă duc la țară; vin de la țară; Din*

cotro și unde alergă tu așa iute? *De la Turn în Dorohoi* curg dușmanii în puhoiū.

§ 22. Tata a sosit *asară*. *Ađi* cu parale, *mâne* fără parale. *Anterț* a fost seceta cea mare. *Când* a da târgul și norocul! A plecat *cu noptea în cap*. *Până când* poporul va suferi nedreptățile? *De trei zile* 'n *cóce* gura nu-ți mai tace. *Iarna* e greu de cel nevoeș, iar *vara* e lesne. *Până în două luni* ai banii toți.

§ 23. Ionel merge *călare*. Omul *reutăcios* vorbește *de-a bețul*. Umblă *cu nasul pe sus*. Șeđi *strâmb* și grăește *drept*. Soldații se luptă *pentru patrie*. Bolnavul merge *spre bine*. Lumea vorbește că *Dănilă* a murit *de spaimă*. Omul fudul face totul *de ochiș lumii*. Nu *învățăm pentru școlă*, ci *pentru viață*. *In dar* ați luat, *în dar* să dați. *Cu rîsul* și cu *glumele* și culeg *tómna* prunele. Cuiū *cu cuiū* se scóte afară. Vorbește *într'aur*. Parcă vorbește *cu surdiș*. Popa nu *tócă de două ori* pentru o *babă* surdă.

Complimentele circumstanțiale determină predicatul, arătând unde, când, cum, de ce, pentru ce s'aũ făcut cele spuse de verb.

Analisăm: Țiganul își are *tótă* casa în *căruță*.

Țiganul: *subiect*, (cine are...?)

are: *predicat*, (ce face țiganul...?)

casa: *compl. dir.* (anume ce are...?)

tótă: *atr. c. dir.* (care casă...?)

își: *compl. indir.* (a cui casă...?—a sa, saũ își)

în căruță: *compl. circ.* (unde își are casa...?).

1). *Unde ?*

(de unde ?, încotro ?, până unde ?, pe lângă ?, peste ?, dincolo de ? .., ca la ?...)

Deprinderea 24. De unde vii tu óre, mândre căpitan ?—Vin din bătălie, drept de la Balcani. Incotro își întórse privirile Práslea, vėdu tóte schimbate: De la Iași la Bucuresci treci prin Vaslui, Bârlad, Tecuci, Focșani, Râmnicul-Sarat, Buzeu și Ploesci. Am stat pe scaun. Pe mare și pe uscat, în tóte părțile Turcii fură învinși.

Deprinderea 25. (unde ?) Siretul se varsă—; Grecia e o țară—; Ungurii au fost bătúți de Stefan cel Mare—; iar Tatarii—;

(de unde ?) Români se trag din—; iar Ungurii din—; Rîurile isvoresc din—; iar torentele se forméză din—; Plantele își trag sucule din—; Sf. Duh purcede de la—.

De la deal și... numai zale și parale.

Din Boian... Dornii, ni-a umplut omida Cornii.

(până unde ?). De la Nistru—tot Românul plânsu-mis'a. Frunză verde măcieș, lung e drumul—Iași.

(încotro) Mă duc—; Păgânii se închină—; iar Creștinii—; Poporul crede că, dacă fata dá gunoiul—nu se mărită..—

Deprinderea 26. (*Vedți povățuitorul*).

2). *Când ?*

(de când ?, până când ?, cât timp ?).

Deprinderea 27. Tóamna se numără bobocii. Româ-

nia s'a proclamat regat în 1881. Agricultură se face tómnă și primăvara. A fost o dată un împărat și o împărătesă. Minciuni în vremea noastră nu vęd a se mai face, dar că vor-beaŭ o dată lemne și dobitoce, nu rămâne îndoială. Mâne, poimâne póte sórele fericirii se va aręta vesel pe orizon senin.

Deprinderea 28. (când ?); Stefan cel Mare se sue pe tron—; Mama s'a sculat—; Profesorul n'a venit—la șcólă. Vorbesce—una,—alta. Unirea Principatelor Române s'a făcut—.

(de când ?) Portul acesta ı la noi—Turcii. Carol I domnesce de—. Nu sciŭ ce are, că de—tot calcă în străchini. E bolnav de—; Sint în slujbă de—.

(până când ?) Omul harnic muncesce de diminęta—; Stefan cel Mare domnesce de la 1457—; Când dai cuiva bani cu împrumut trebuie să sciŭ—.

(cât timp ?) Ilie a deschis ceriurile, care nu plouase—; A nins o ęi—; A mers la drum—; Inainte rěsbóele țineaŭ—; iar astăđi țin—.

Deprinderea 29. (Veđi povętuitorul).

3) *Cum ?*

(de ce ?, pentru ce ?, cu ce ?, prin ce ?).

Deprinderea 30. Să te temı de cănele, care mușcă pe furiș. Ia lucrul măi din scurt, că nu merge cu una cu douę. Omul e făcut pentru necaz. Când a auđit mama, a îngălbenit de frică. Carte nu scie, dar calcă a popă. Banul anevoe se câștigă și lesne se cheltuesce. ı merge gura ca apa.

Deprinderea 31. (de ce?) Nu pot sta pe aici de răul lumii. Face haz de necaz. Dór nu face el de flori de cuc, trebuie să fie ceva la mijloc! Nu mai póte de ciudă. Stefan cel Mare a murit de mórte bună, iar Stefániță a murit de otravă.

Deprinderea 32. (cu ce? pr'n ce?) Tae pânea cu—; Am fost la vie cu—; Mai lesne ajungi la scop prin—, de cât prin—; Cu stânga ăi și cu—da. Vorbesc se vede cu picióarele, iar nu cu—.

Deprinderea 33. (pentru ce?) Luptăm pentru patrie; Cartea acésta s'a tipărit pentru folosul obștesc. Era o lege veche, care dicea: dinte pentru dinte și ochiú pentru ochiú. Nu l'ași da pentru nimica în lume.

Du-te la batae, pentru țară mori, și-ți va fi mormintu'n coronat cu flori.

Deprinderea 34. (Veđi povățuitorul).

Model de analiză: **Dumneđeu a lăsat omuluí Duminica pentru odihna trupuluí și pentru îngrijirea sufletuluí.**

D-đeú: *subiect*, (cine a lăsat...?—**D-đeú**).

a lăsat: *predicat*, (ce a făcut D-zeú...?—**a lăsat**).

omuluí: *c. indir.* (cuí a lăsat D-đeú...?—**omuluí**).

Duminica: *c. dir.* (anume ce a lăsat D-đeú...?—**Duminica**).

pentru odihnă și pentru îngrijire: *compl. circ.* (p ntru ce a lăsat D-đeú...?)

trupuluí și sufletuluí: *Atribut*, (a cuí) (care? odihnă și îngrijire...?).

§ 24. *Analiză recapitulativă.* Sosi și Crăciunul. Băeții veseli începură a se îngriji de stea. Fie-

care se apucară, să le drégă, să le cârpescă. De diminéță copiii începură a umbla cu stéua. N'au-
diai de cât cântece și veselie. Copiii se bucurau de
Crăciun pentru stea și pentru bani. Părinții erau
veseli și ei de veselia copiilor. Mai mulțumiți erau
ei de purcelul fript din sobă. de vinul din pivniță,
în fine de Crăciunul sătulul. Popa colindă din ca-
să în casă cu ajunul, și strînse bani și alte celea.
Acum stăteau acasă spre a-și odihni truditul lor
trup. In mijlocul mulțumirii sufletescă a tuturor tre-
cură și Serbătorile. Iarna era aspră; Era un ger,
gerul Bobotezii! O dată cu trecerea serbătorilor
greul vieții începu a se simți. Nu mai era veselie
în sat. Toți erau triști. Și ore nu era de ce să fie
triști? Nicî o dată nu e mai rău de cel nevoeș ca
iarna.

VI. Descrierea unei excursiuni scolare, făcută cu învățătorul.

O excursiune la Brézu.

Eraū césurile 2 după amédă. Toți elevii eram adunați
la școlă, căci Domnul ne spusese că după masă vom face o
excursiune spre Brézu.

Toți eram veseli că puteam să vedem locuri frumoșe
și plăcute și să învățăm multe de la Domnul nostru.

Semnalul de plecare se dete. Așeđați în șir doi câte
doi, începurăm a merge măsurat, dicând cu toții: *un, doi*:
un, doi. Nu se auđia de cât ropotul cismelor, care loviau
pămîntul.*

Era frumos și încântător a vedea acel lung și mlădios șir de tinere vlăstare! Rândurile se întocmiră așa ca cei mici să fie în frunte, iar cei mai marișori în urmă. Toți eram mulțumiți și ne uitam cu nesaț la iubitul nostru Invățător, din a cărui gură urma să sorbim cu nesaț plăcute și folositoare povețe.

Șirul de băeți eși pe pörtă, apucând la drépta. Drumul era minunat de bun. Vântul de cu nópte uscase și puținul glod, ce mai era pe ici pe colea. Cerul era senin, un senin de Martie; iar sórele își trimetea ferbințile lui rađe pline de viață pe răcele pămînt.

Puțin mai la dél dădurăm de o piatră, pe care sta scris numărul 2. Domnul ne explică că acolo e însemnat *chilometrul* 2, de la capétul șoselii, venind dinspre târg; iar că țărășii ce pörtă diferite numere, 18, 19, 21, 22, etc, arată *hectometrele*.

Pe soșéua ce șerpuesce printre vii, mergeam a lene, cântând cu toții frumosul cântec: *Drum bun, toba bate*. Și-
rul ajunse la Canton No. 3. De acolo până în pădure nu era de cât o asvârlitură de bêt. Chiote nesfârșite, țipete de bucurie eșiră din piepturile nóstre, sburdalnici și veseli, că ne aflam acum în largul nostru, mai răsufând puțin de înădușéla omorítóre a clasei.

Drumul în pădure cotesce puțin la stânga și apoi se scobórá la vale. Vederea e închisă de înalții copaci, lipsiți încă de podóba lor firéscă. Abia se luase ométul și codrul era înegrit de viforul aspru al ernei. Pascele și doritul Sf. Gheorghe erau departe.

După vre-o 200 pași făcuți pe îndelete, vederea începu a se lărgi și frumósele văi a se arăta ochilor. Pămîntul înfățișa încă o priveliște tristă. Ici colea în văgăuni albiciosul omét se zăresce, semn că tot mai e până la vară.

Sus în înălțimi un șir de cocori se aușiau. Venea primăvara.

Noi rupserăm rîndurile, când dădurăm la vale, care mai de care căutând să ajungem mai întăiū.

Puțini din cei mai mici și mai cuminți, între care eram și eu, remaserăm pe lângă Domnul, care mergînd cu pas-măsurat, striga din când în când la cei mai neastâmpărați să fie cu băgare de samă.

În 10 minute ajunserăm cu toții în via lui Conu Costaki, proprietarul isvorului de apă minerală «Alexandru cel Bun» de la Brézu.

Moș Nichita—acesta e numele bătrînului, care păzese via—vedîndu-ne că sîntem tótă școla împreună cu Domnul nostru, sări iute, ne deschise pórta și ne primi cu multă bucurie, că nu-l dăm uitării chîiar așa de tot.

Neastâmpărații de băeți—vorbesc numai de unii din ei—care mai de care cu întrebări la moș Nichita, că de unde se scóte apa, că cum e fântána, că ce se face în caldarea ceia, că de ce-î amară apa, că cine a amărît'o, și alte multe de acestea, în cât bietul moș Nichita nu mai scia ce și cui să răspundă.

— Mai încet dragii moșului.

Domnul nostru ne strânse atunci róta și începu a ne spune :

«Apa acésta de și-î amară, dar ómenii o béu spre sănătatea lor. Cu dînsa se vindecă durerile de stomach. Înainte vreme, nefiind cunoscut pe la noi isvorul acesta, se aducea apă de ast amară din străinătate; acum proprietarul acestui isvor—numele lui ne era cunoscut tuturor—vedînd că și la noi se găsesce apă bună pentru vindecarea bólelor a adus mașinării, cum le vedeți, și ađi face un mare comerț cu acésta apă, numind'o după numele vestitului domn al Moldovei, «Alexandru cel Bun».

Fiind că apa ese amară și sărată din pământ, fără s'o mai amărăscă sau s'o sare cineva, se chemă *Apă minerală*.

Intre alte multe iubitul nostru Domn ne-a amintit de un vestit soldat de la Brézu, numit Șoldan despre, care se cântă cam acestea :

Eă sînt Șoldan vitezul
Din colo de la Brézul,
Soldat de óste nouă
Imi đic voinic cât nouă.

* * *

Sórele era spre asfințite, când noi mulțumiți de acéstă frumósă excursiune, luarăm drumul spre școlă înapoi, silîndu-ne care mai de care a đice încurcata vorbă: *boü bréz bârlobréz* de la *dârlobârlobrezirea dârlobârlobrezénului*. Curat vorba ceia : nu-î anevoe a đice : *boü bréz bârlobréz*, dar e anevoe a *dârlobârlobrezi dârlobârlobrezitura* din oile *dârlobârlobrez(nului)*.

Iași, 1897 Mart 20.

Mihai Scântee
elev cl. V primară rurală.

Exercițiul XXI. (O excursiune scolară). Titlurile :
a) plecarea de la școlă. b) Starea sufletéscă a elevilor—mulțumirea. c) frumuseța naturei. d) scopul ajuns al excursiunii: descrierea cărămidăriei și a modului cum se face cărămida. e) încheerea ; reflexiuni.

F. Compunerî :

C E T E Ţ U L

(compunerea *elevului*)

1) Șoltuz absolvent a 7 clase de Seminar, căuta un

(corectarea *învățătorului*)

1) Șoltuz, un eminent absolvent a 7 clase seminaria-

loc de ceteț la una din bisericile din Iași.

2) El se presintă la preutul de la Trei Erarhî. Spuse pentru ce a venit și aștepta răspunsul.

3) Preutul se învoi. Șoltuz fu pus la cercare; ceti rînd pe rînd Psaltirea, Canónele...

4) Preutul îi plăcu cum ceti Seminaristul și-l opri ca ceteț la biserică cu 30 lei léfă pe lună.

5) Trei ani Șoltuz stătu ca ceteț la Trei Erarhî; locuia într'o chilie de-a bisericii și se silea să-și mîntue studiile.

le, neavînd mijlóce de a urma cursurile la Universitate, căuta să capete cel puțin un loc de ceteț la una din multele biserici din Iași.

2) El se presintă într'un chip cam stîngaciă la preutul de la Trei Erarhî, *dis și Trei-șfetitele*:— „Am auđit, părinte, că e loc de ceteț la această biserică. Eú sînt seminarist; pot citi destul de bin, și... ducă... vorba i se curmă ne mai pu'ênd isprăvi cele ce avea de spus.

3) „Bine Domnule, răspunse preutul. Postul de ceteț ne e vacant: dar s'aú prezentat atîtăia că pentru a vedea care e mai bun trebuie să ne cetesci ceva.

— „Cu plăcere, părinte, răspunse îngăimat seminaristul. Îndată cum slujba se începu, Șoltuz fu pus la încercare. Ceti rînd per rînd Psaltirea, canónele, cu un ton desghețat și repede ca apa, tocmai cum cere slujba bisericii.

4) Preutul îi plăcu foarte mult chipul cum ceti Seminaristul. Il opri ca ceteț al bisericii și-i spuse că de și are mult de lucru, dar salariul e numai 30 lei pe lună.

5) Trei ani de-a rîndul Șoltuz ocupă postul de ceteț la Trei Erarhî. Ca locuință i se dete una din chiliile ruinate ale bisericii,

și așa umedă cum era, îndurând multe nevoi și lipsuri de hrană și căldură se silea în'r'una să-și isprăvescă studiile, ceia ce reuși. După trei ani își dete licența în Drept.

6) Ađi el e președinte la o curte de Apel.

Frumos exemplu și bun de imitat!

6) Ađi el e președinte la o curte de Apel.

Iată unde duce pe om munca fără preget!

In orî-ce compunere trebuie să ne gândim mult înainte de a începe să scriem. Timpul cheltuit cu gândirea înainte de a scrie e câștigat pentru compunere.

Ca să putem afla bine cele ce avem de scris, trebuie să ne întrebăm la fiecare pas: cine? ce? pentru ce? cum? unde? când? ce fel de?

Lucrarea acésta la o compunere se chéamă **Invențiune**.

Iată cum s'aú folosit aceste regulé în corectarea de învățător:

Ce fel de Seminarist? (eminent). *Pentru ce* căuta postul de cetetș? (pentru a putea urma la Universitate). *Ce fel de post* căuta? (cel puțin un post de cetetș). *Cum* s'a prezentat chiriarhului? (în chip stângăciu). *Ce aú vorbit?* (s'a pus dialog) *Cum* ceti Seminaristul? (cu un ton desghetat și repede ca apa). *Cum* îi plăcu chiriarhului? (fórté mult). *Cum* se plătea postul de cetetș? (cu 30 lei léfă, de și era mult de lucru). *Ce fel de locuință* era chilia? (umedă, îndurând nevoi și lipsuri de mâncare și căldură). *Cum* se silea Șoltuz? (întru una).

Regulă de compunere: Compunerile, care țin samă de aceste multe întrebări sînt *vil, înflorite și frumoșe.*

IX. Ex. ortografic. (Din „Programul analitic“)

Religia. Clasa I-a ($\frac{4}{5}$ ore pe săptămână). Lectura din Evanghelie (Luca 3, 1-22); Mateiu XIX, 16-30 (istoria tînrului bogat).

Limbă Română: Desemnarea de linii drepte: culcate, în picioare, aplecate, frînte, împreună mergătoare (paralele).—Descrierea obiectelor din casă (pat, masă, scaun, dulap, ladă, oglindă, etc.).—Bucățile cu conținut moral. (istorioare, povești, fabule, legende) se tratéză în modul următor. Câ-nele, pisica, calul, boul (óia, porcul, găina (curca), gâsca (rața),—vrabia (rîndunica, privighetórea), cióra (uliul).

Aritmetica:—noțiunea de parte (jumătate, a treia parte, sfert, a cincîa parte).—Adunarea și scăderea (oral și înscris).—Înmulțirea și împărțirea (exactă).—Operații ușore cu numerele complexe (pentru înmulțire și împărțire numerele complexe se vor transforma mai întăi în numere decimale). Volum, suprafață, linie, punct (explicațiuni făcute pe cub).

Regulă: Parantesa [()] se întrebuintază pentru a arêta o explicare, ce trebuie dată unui cuvînt.

Adese ori în parantesă se pun *notele explicative.*

Notele se pun și în josul paginei, însemnându-se cu litere sau cifre.

... Și tot *chiteam*¹⁾ și ne gîndeam...

... Dar într'o *đi* veni din *fort*)...

... De *bómb*e, de *șrapnele*³⁾...

... Tăiați de *iatagane*⁴⁾...

... Cu *lifta* a) cea págână...

... Veni și *đi*uă de *asalt*^{b)}...

... Cu scări și cu *fașine* c)...

... Soimu 'n *rădan*^{d)} cade răcnind...

... Prin foc, prin *spăngi*⁵⁾ prin glonți, prin fúm...

... Sus, sus la *parapete*⁶⁾.

1) Socoteam, 2) cetățue, 3) obuze cu glónțe, 4) sabie încovoiată turcească, a) ném cumpit, b) năvală, c) mănunchiu de nuele de umplut șanțul dinaintea fortului, d) șanț, 5) săbi, 6) partea de sus a redutei.

Propoziție—frasă.

§ 25. Unul face, altul trage. Vremea scumpesce lemnele, vremea le eftinesce. Vântul bate, câinii latră. Apa trece, pietrele rămân. Vodă da, Hâncu ba. Nu plânge, îmi ȕise, n'ai grijă, Române, fă piept bărbătesc. Scumpul păgubesce, leneșul alérgă.

§ 26.—Este ora nălucirii; un mormînt se desvălesce, o fantomă 'ncoronată din el ese.. o zăresc... ese... vine cătră țermurî... stă .. în prejma ei privesce... Riul înapoi se trage... munții vârful își clătesc Ascultați!.. marea fantomă face semn... dă o poroncă... oștiri fără număr împrejuru-î înviéză... Glasul ei se'ntinde, cresce; Transilvania îl aude, Ungurii se înarméză.

§ 27. Cu o mână dai, cu alta iaî. Capul face, capul trage. Boii ară orzul, iar caii îl mănâncă. Vrabia malaiu viséză, și calicul praznicul. Cartea face pe omul om, cum altoiul face pe pomul pom. Cu rudele bea și chefuesce, iar negustorii nu face. Fugi de-acolea, vino'ncóce, lasă-mă și nu-mi da pace. Ađi e ȕi cu sóre, Românilor veniți.

Se ȕice *frasă* unirea a două sau a mai multor propozițiilor, ce spun o gândire complexă.

In *Apa trece, pietrele rămân* avem o frasă, pentru că e unirea a două propoziții, cari spun o gândire deplină.

Propoziția I: apa trece,

Propoziția II: pietrele rămân.

Aceste două propoziții stau una lângă alta *libere*, fără nici o legătură prin conjucțiune; se ȕic *independente*.

Deprinderea 35.

D O R

Bate vântul, bate tare,
Bate de la răsărit.
Și-mi aduce dor de mare
Dor de lung călătorit

Duce-m'ași atunci în lume,
Fără să mă mai opresc,
Prin pustiuri fără nume
Marî ca golu-mî sufletesc.

Duce-m'ași viața tótă
Ca să scap de-al vieții chin,
Până 'n lumea ceialaltă
De-unde cei duși nu mă vin.

Ș'atunci pe pămînt, atunci
Acei care m'aș iubit
Să însemne cu o cruce
Locul, unde m'am oprit.

T. Șerbănescu

Deprinderea 36. (Veđi povășuitoarul).

REGULE DE COMPUNERE

(*resumat*)

Când scriem întocmai, cum e în cartea de cetire, băgând de samă la cuvinte, propozițiuni, frase și punctuație, ca să nu fie nimic schimbat, se ține că c o p i e m.

A copia înseamnă a scrie întocmai, după cum a scris altul.

La copiere ne slujim numai *cu ochii*.

Când scriem, după cum ni se spune din gură, băgând de samă ca scrierea cuvintelor și propozițiunilor și a fraselor să fie corectă ca gramatică și ortografie, se ține că scriem după d i c t a r e.

A dicta înseamnă a spune din gură cuiva un șir de vorbe spre a le scrie.

La dictare ne slujim numai *cu urechile*.

Orî-cărei scrieri a noastre putem să-i dăm două forme: *vers și prosă*:

Noi putem schimba după *voe* forma unei scrieri din vers în prosă. Se ține atunci că t r a n s f o r m ă m.

A transforma înseamnă a schimba forma unei scrieri din vers în prosă.

Observare. Se pot transforma și scrierile din prosă în versuri, dar e mai greu, căci nu-i tot una de ușor a scrie în versuri ca în prosă.

Când ne exprimăm gândirile noastre printr'un șir de vorbe alese și bine ținute, se ținute că *compunem*.

A compune înseamnă a spune cu șir prin frase bine ținute gândirile noastre despre un lucru dat de alții sau ales de noi.

În orî ce compunere avem *fond și formă*.

Se numește *fond* ceia ce se ținute în acea compunere.

Se numește *formă* totalitatea fraselor, prin care spunem fondul.

Compunerile ușoare sînt acelea, în care ni se dă forma și fondul.

Sînt grele compunerile, în care nu ni se dă nici forma nici fondul, ci numai *titlul* sau *subiectul* compunerii.

Móra, crama, casa, școla sînt subiecte de compunere.

În orî ce compunere sau *povestim fapte* sau *descriem persoane, locuri și lucruri* (obiecte).

Când ținute despre ființi, locuri și lucruri *ce sînt și cum sînt*, le descriem.

Compunerile, în care spunem *ce sînt și cum sînt* lucrurile, locurile și ființele, se ținute *descriptive*.

Când spunem de ființe *ce fac*, se ținute că *narăm* sau povestim.

Compunerile, în care spunem *ce fac* ființele, se ținute *narrative*.

E bine tot-deuna a uni *narațiunea cu descrierea.*

Forma desevărsită a unei compunerii e *narațiunea.*

În narațiune putem pune descriere și *dialog.*

Scriem în *dialog*, când punem să vorbescă persoanele în compunere.

Compunerile în dialog sînt destul de frumóse.

Pentru ca compunerea să fie bună și clară se cere a păși următoarele regule, și se *regule stilistice*:

- a). Să ne ferim de prea mulți *care, ce* (A).
 - b). Să nu repetăm des unul și același cuvînt (B).
 - c). Să punem cât mai multe atribute (epitete) (C).
 - d). Să scriem în dialog, acolo unde nevoea cere (D).
 - e). Să scriem cu propoziții și frase scurte (E).
 - f). Să inventăm bine subiectul (F).
-

PARTEA II^a

CAP. VII.

F R A S A

§. 28. Horea bea, se veselesce ; țara plânge și plătesce. Când norocul nu ajută pe om, cu greu poate cineva isbuti. Dute unde te va îndrepta D-zeu. Am mai ura, dar ni-e frică, că vom însera. Biserica ne învață numai bine, dar omul adesa greșese. Multe legi sînt bune, dar numai ómenii le fac rele. Omul propune, dar D-zeu dispune. Una gîndesce și alta vorbesce. E rău cu rău, dar e mai rău fără rău.

§ 29. Când un număr se termină cu zero, sau cu cifră păreche e divisibil prin 2. O fracțiune nu-și schimbă valoarea, când înmulțim sau împărțim amândoi termenii cu același număr. Stefan cel Mare, când era pe patul de mórte, chemă pe boeri la sine și le dîse să alégă domn pe fiul său Bogdan. Bogdan primi povață de la tatăl său să închine țara Turcilor. Când după o plóe dá căldura, se vîd aburii eșind de pe garduri și case; acei aburii prin condensare se fac nuori.

§ 30. Omul sfințesce locul, nu locul pe om. Omul face banii, dar și banii fac pe om. Mână pe mână spala și amîndouă fața. C'un rac tot serac, c'un covrig tot calic. Bună țară, rea tocmelă. La

plăcinte înainte, la răsboiul înapoi. Sus la munte ninge, plouă—la Craiova pică rouă.

Se dice fraasă unirea a două sau a mai multor propozițiuni, ce spun pe deplin o gândire.

Analisăm : *Stefan cel Mare, când era pe patul de mörte, chemă pe fiul său Bogdan și-î dăse să închine țara Turcilor, căci sînt puternică și se țin de cuvînt.*

Avem o fraasă, pentru că e o unire de mai multe propozițiuni, care spun o gândire deplină.

Avem aceste propozițiuni :

- a). Când *era* pe patul de mörte,
- b). Stefan cel Mare *chemă* pe fiul său Bogdan,
- c). Și-î *dăse*,
- d). *Să închine* țara Turcilor,
- e). Căci *sînt* puternică.
- f). Și se *țin* de cuvînt.

Sînt șese verbe la mod personal : *era* (conj. în *i* ; imperfect pers. 3. sing.), *chemă* (conj. în *a* ; perf. simplu pers. 3. sing.), *dăse* (conj. în *e aton* ; perf. s. pers. 3. sing.), *să închine* (conj. în *a* ; conjunctiv pres ; 3. sing.), *sînt* (conj. în *i* ; Ind. pres. 3. plural), *se țin* (conj. în *e tonic*, Ind. pres. 3. pl.).

Deprinderea 37. Din cinci simțiri, ce *are* omul, anume : vederea, auđirea, mirosirea, gustul și pipăitul, mai adevărat de tóte simțirile *ăaste* vederea, că prin auđ câte *aude* omul nu *se pöte* așeđa deplin cu gândul, *este* așa ce *se aude* aũ *nu este*, căci nu tóte *sînt* adevărate, câte *vin* pren auđul nostru. Așa și mirosul de multe ori *înșelă*, fiind multe mirodenii dentăiu grele, iar apoi mare și iscusit miros *fac*. Gustul încă *este* așa, că multe *ne par* că *sînt* dulci, apoi *simțim* amar, și împotrivă multe amare că *sînt* *ne par* și *sînt* dulci. Pipăitul iarăși ; multe *pipăim* în chip de unele și

sînt altele și nu le *putem* cunósce pre singur pipăitul fără vedere. Iară, vederea în:ă; i *dă* tóte aședate în adevăr gîndului nostru și ce *se vede* cu ochii nu *încap*e să *fie* îndoială în cunoscînță.

M. Costin

Deprinderea 38.

R O D I C A

Purtând cofița cu apă rece
Pe ai sêi umeri albi, rotunjori
Juna Rodică voiósă *trece*
Pe lângă junii semănători.

Ei cu grăbire îi *sar* în cale
Dicënd: „Rodică, flóre de crin,
„In plin *să-ți mîrgă* vrerile tale
„Precum, tu dragă, ne *eși* cu plin.

„*S'ajungî* mirésă, *s'ajungî* crăésă
„Calea *să-ți fie* numai cu flori
„Și casa casă, și masa masă
„Și sinul *légën* de pruncușori.“

Cu grău de aur ei o *presóră*,
Apoi cofița 'ntrégă o *béu*;
Copila *rîde* și'n cale-i *sbóră*
Scuturând grăul din përul sêu.

V. Alexandri

Verbe la mod personal sînt: *trece*, *sare*, *să mîrgă*,
eși, *s'ajungî*, *să fie*, *presóră*, *béu*, *rîde*, *sbóră*.

VII. Scrisori către părinți

Bacău 20 Maiu 1895.

a). *Scumpa mea mamă*

Imi îndeplinesc cea mai sfântă datorie, ce un copil trebuie să aibă către părinții sei, de a vă ura toate fericirile o dată cu ziua numelui vostru. Să vă dea Domnul ani îndelungați spre a vă putea arăta la rândul mieu recunoștința și răsplata muncii și ostenelei vóstre.

Eu mă silesc pe cât pot, ca să nu calc cuvîntul, ce vi l'am dat, când am plecat de-a casă. Cred că voiu eși bine și cu examenul de vară.

Sărutări de mână de la
iubitul vostru fiu

Adresa

Nicu.

Timbru
15 bani

D=Sale

D=lui Gheorghe Buciuman

Locuitor

Com. Stănilesc

Plasa Mijloc-Prut. Jud. Fălciu.

Iași 1895. 19/IV.

b). *Iubiți părinți*

Cu greu m'am despărțit de voi pentru a mă întorce

iar la școlă. Țilele petrecute acasă între frați și surori mă făcură să uit școlă. Dar o dată întors la școlă, nu mă voiu gândi de cât la carte și la voi.

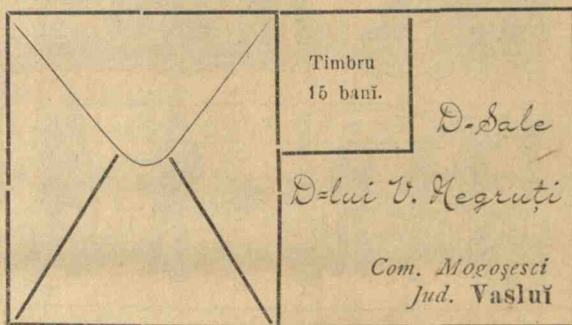
Gazda am găsit'o sănătósă; vă trimete multe închinăciuni. Mătușa Soltana și Tudorel vă doresce ținându-vă de rău că i-ați dat uitării. Puneți, rog, pe greoia de Măriórá să 'mi mai scrie din când în când, nu de alta, dar să nu uite a scrie.

Sărut pe Petruță și pe Mărióra ;

Vă sărută mâna iubitul vostru fiú

Adresa

Nicu.

Exercițiul XXII. *O scrisóre către părinți:* a) Locul și data. b) Titlul. c) Cuprinsul: 1) silința la învățatură. 2) nevoile ce are, mai ales că învățatorul le-a spus că au de cumpărat câteva cărți nouă, caete de hărți. 3) Dorul de a-i vedea în curind. d) Formula de încheere. e) Iscălitura f) Adresa.

Exercițiul XXIII. *O scrisóre către mamă:* 1) Locul și data. 2) Titlul. 3) Cuprinsul: se trimete felicitare de ziua numelui, urând multă sănătate atât ei, cât și micei surióre Marița, care au o dată patronul lor; tânguiră că i se pare greu acum la începutul anului școlar, dar crede că va merge bine cu cartea. 4) Încheerea, iscălitura, adresa.

Exercițiul XXIV. *Compunerii după imagini:*

Drumul unei scrisori:

Explicațiuni. 1) Plicul cu adresa scrisorii. Pe cupertă se pune mărcuță. 2) Ionel pune scrisoarea în cutia poștei. 3) Curierul pune scrisorile în pachete după locul de destinație. 4) Conducătorul trenului primește de la curier pachetul cu scrisori 5) Conducătorul așază în lăuntru vagonului scrisorile. 6) Curierul duce scrisoarea la adresant.

G. *Scrisoare către un prieten (autentică).*

Maâiü 21 ðile.

Scumâpulu, meu amicâ, mai ânâ, tăi de toti aceasâ, ta.

episâtoli se te ântinâpini âna momenâtili cele mai, feri, ci, te ale să,nă,ții dumitali despre mini vii și ti că sunt sănătos și o petrecâ bini cu serâvicu militarâ și eu suntâ la divizia ân botoșani la cai domânului generalâ te roagâ trimetimi răspunsu cumâ te mai affi cu serâvicu te rog silicâ sămi răspunzâ și de acasâ căci e nam fosât de câna țamâ răspunsâ ne mai având ce mai scri rămânâ alâ dumitali amicâ Sopon Vasile.

Adresa (carte postală): Domânului Alecâsanâdrescu elevâ de clasa II la Vasile Iași Scôla militarâ urâgenât. Dividia 8 Ifanâterie botoșau Sopon Vasile.

Regulă. In ori ce compunere, decî și în scrisóre, se cere a avea o aciere corectâ din punct de vedere gramatical și ortografic.

Cu frase scrise rău și necorect se întunecâ înțelesul compunerii.

PROPOZIȚIUNILE CA ÎNȚELES

§ 31. Sătulul *nu crede* flămândului. Sănătatea *face* banii, dar și banii *fac* sănătatea. Ceia ce ție *nu-ți place* altuia *nu face*. Să *nu mărturisesci* mărturie mincinosă. Să *nu furi*. Vintul *aduce* tot-déuna plóe. *N-adnce* anul, *ce-aduce* césul.

§ 32. Omule, slabă ființă și la patemi cu plecare, Unde ți-î înțelepciunea? unde ți-î mintea cea mare?

Mintosule, de unde vii?—

Dar din cotro și unde

Alegi tu așa iute?—

Oh! dragă cumătre, am dat peste păcat,

Sint iată surghiunită.

Mă-e milă. ȃeă. de tine,
Căci în întinsul spațiu abia te mai zăresc !

Dar ce sgomot se aude? Băziit ca de albine!

Propozițiunile ca înțeles sînt:

a). **afirmative**, cînd spunem despre subiecte că *fac* sau *sînt* ceva :

Țaraul *muncesce* și *trădesce*.

Rața e o pasere domestică.

b). **negative**, cînd spunem despre subiecte că *nu fac* sau *nu sînt* ceva :

Cheltuitorul *nu prețuesce* paraua.

Nu-î nici lae, nici balae.

Obs. Și negativele sînt de fapt tot afirmative, căci, cînd ȃic *nu sciă*, spun hotărit ceva, ca și cînd ȃic *sciă*.

c). **interogative**, cînd întrebăm ceva :

Cine ești ? de unde ești ?

Pe la noi ce rătăcești ?

d). **Exclamative**, cînd se arată o mirare, o îndoială, o bucurie, o durere :

O! îndură-te, privivesce-l !

Și din ochiul tău cu-o raȃă de viață încălȃdesce-l !

Obs. Propozițiunile după înțeles sînt mai multe, (cam cîte sînt înțelesurile modurilor): îndemnătore (exhortative), îndoelnice (presumptive), de dorință (optative) etc.

Deprinderea 39.

— „Nu vă urez viață căpitanii mei,
„Din potrivă mărte. iată ce vă ceiă !
„Ce e viața năstră în robie ore ?...

„Nópte fără stele, diuă fără sóre!
„Ceí ce pórtă lanțul și-a trăi mai vor,
„Merită să-l pórte spre rușinea lor!
„Sufletul lor nu e măi pre sus de fierul,
„Ce le'ncinge brațul, iaú de martur cerul!
„Dar Românu nu vra câmpuri fără flori,
„Dile lungi și triste fără serbători.
„Ástfel e vulturul, ce pe piscuri sbórá !
„Aripele-í tae, că ar vrea să mórá!
„Ástfel e Românu și Român sînt eú
„Și supt jugul barbar nu plec capul meú“.

D Bolintineanu

CAP. VIII.

PĂRȚILE FRASEI:

§ 33 *Proposițiú*

Frásé

Nepoftitul n'are scaun.

Cine nu ípoftit n'are scaun.

Pomul **uscat** se va tăia.

Pomul, **care este uscat**,
se va tăia.

Ți-am vėđut **fapta**.

Ți-am vėđut, **ce-ai făcut**.

Nemułtemitorului i se ía
darul.

Cuí nu se mułtemesce, i
se ía darul.

§. 34. Cine se scólă măi diminéță, măi departe
ajunge. Cine mánâncă de diminéță, lucréză măi cu
spor. Dă-mí, Dómne, ce n'am gándit, să mă mir ce
m'a găsit. Nu tot ce sbórá se mánâncă. Cánele, ca-

re latră, nu mușcă, Cănele linge mâna, care l'a bătut. Cine umblă după doi epuri nu prinde nici unul.

§ 35. Lăcomia pierde omenia. In casa trândavului e serăcie lucie. Schimbarea domnilor e bucuria nebunilor. Ochiul stăpânului îngrașă calul. Lucrul rău nu pierе nici o dată. Supt piatra cea mai frumoasă scorpia ascunsă zace. Miile mărită slutele, iar fețișóra mărită fețișóra.

Părțile frasei sînt propozițiunile.

Nota. 1). Părțile propozițiunii sînt *cuvintele*: In propozițiunea: *ochiul stăpânului îngrașă calul* sînt 4 cuvinte.

Părțile propozițiilor pōrtă aceste numiri: *subiect predicat, atribut, complimente* directe, indirecte și circumstanțiale:

Nota. 2). Și părțile frasei pot purta aceleași nume ca și părțile propozițiilor: prop. *subiect*, prop. *predicat*, prop. *atribut*, prop. (*comp.*) *dréptă*, prop. (*comp.*) *nedréptă*, prop. (*compl*) *circumstanțială*.

Analisăm propozițiunea :

Nemulțemitorulăi totdeuna bunul D-đeū îi ia darul :

Dumneđeū, *subiect*: (cine ia?—).

ia, *predicat*: (ce face?).

bunul, *atribut*: (cāre D-đeū)?

darul, *compl dir.*: (anume ce ia?...).

nemulțemitorulăi, îi, *compl. indir.* (cui?...)

totdeuna, *compl circ.*: (cānd?).

Analisăm frasa :

D-đeū, care este a tot bun, pōte lua, cānd vrea, celui ce nu se mulțemește cu ce i-a dat.

Propoziția I (predicat) : **D-đeū pōte lua**, (*ce face?*).

- Prop. II (atribut) **care**: este atotbun (*care D-zeu ?*).
Prop. III (compl. circ.): **când vrea** (*când ?*).
Prop. IV (comp. indir.): **celui ce nu se mulțemesce** (*cu ?*).
Prop. V (compl. indir.): **cu ce i-a dat** (*cu ce ?*).
Prop. VI (compi. dir.): **tot ce i-a dat** (*anume ce poate lua*).

Părțile propozițiunii și ale frazei răspund la aceleași întrebări :

Subiectul: cine ?

predicatul: ce face ? ce este ? cum este ?

atributul: care ? ce fel ? a cui ?

c. dreptă: pe cine ? ce ?

c. nedreptă: cui ? pentru cine ? de cine ?

c. circumst: unde ? când ? cum ? de ce ? pentru ce ?

cine ? Graba strică treba

Cine se grăbesce, se pripesce.

Ce face ? Găina bătrână face zama bună

Găina, care-i bătrână, face zama bună.

Care ? Banul nou e lucitor

Banul, care e nou, e lucitor

pe cine ? Nu găsesc pe Ion

Nu găsesc pe cine caut.

cui ? Nebunului nici să-i faci, nici să-ți faci.

Celut ce are i se va mai da, iar celut ce n'are și ceea ce i se pare că are i se va lua de la dinsul.

unde ? Am fost prin toate părțile.

Am fos, pe unde a înfercat dracul copiit.

când ? Am stat la masă pe la 12 ore.

Am stat la masă, când era sôrele drept inimă.

cum ? Vorbesce într' aiurea, merge rău.
Orî vorbesce, cum ți-l portul, orî te pórta, cum
ți-l vorba.

de ce ? Stefan cel Mare a murit de mórte bună,
iar Ștefănuța cel Tinér a murit de otravă.
Lasă-l să iee, că n'are de unde.

pentru ce ? Nu învățăm pentru scólă, ci pentru viață.
Strânge bani albi pentru țile negre.
Omul mănâncă ca să trăească, nu trăește
ca să mândânce.

Deprinderea 40. A fost o dată un vînător, care, de câte orî mergea la vînătoare, avea obiceiū să ia cu dînsul pe servitorul seū ; iar când se întorcea povestea, cui vrea să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, care de când lumea nu trecuse nimăruī nicī măcar prin vis și la tóte aceste basme nu lipsia nicī o dată de a aduce ca martur pe biețul servitor, adevărat om al lui Dumneđeū.

VIII Scrisori cătră frați

Buciumi 15 Dec. 1895.

c). Iubite frate.

Eū sînt sănătos și merg bine cu cartea. Am căpătat note bune la tóte obiectele. Serbătorile Crăciunului sînt aproape și fiind că țin atît eū cât și matale să fim împreună de Sf. Serbători, te rog trimete-mī parale pentru drum. Imī trebuie să iaū și o căciulă, ca nu cumva să-mī fie frig pe drum.

Sărutări țatei Zoitei și lui Tică.

Al tēū iubit frate mai mic

Vasile,

Adresa

D-Sale

D-lui Petru Hatnag

Com. Drănceni

Jud. Fălciu

d). *Răspuns la scrisoarea de mai sus*

Drănceni. 20 Dec. 1895.

Vasilică

Ca răspuns la scrisoarea ta mă grăbesc a-ți trimite 12 lei, din care îți vei cumpăra o căciulă, cel mult să coste 4 lei; vei plăti drumul cu restul. Caută de te silește și te pórta bine, căci asta este singura mea mulțumire să aud că mergi bine cu cartea și că ești cuminte. Veđi că n'avem nici tată nici mamă.

Cei de acasă sînt sănătoși; te așteptăm cu toții.

Al tĂu frate.

Petru.

Adresa

D-sale

D-lui Vasile Hatnag

elev clasa V liceu

Iași

Exercițiul XXV. *Scrisoare către un frate:* 1) Locul și data. 2) Titlul. 3) Cuprinsul: Se vestește încetarea din viață a mătușei; chĂamă să vină cât mai curînd spre a fi față la înmormântare; se stăruie asupra bólei și asupra ceasului din urmă; arată jalea familiei. 4) Incheerea, iscălitura; 5) Adresa.

Exercițiul XXVI. *Scrisoare către un frate:* 1) Locul și Data. 2) Titlul. 3) Cuprinsul: se felicită de điaua numelui, urînd tóte fericirile. 4) Incheerea, iscălitura. 5) Adresa.

Exercițiul XXVII. *Scrisoare, către un frate:* 1) Locul și data. 2) Titlul. 3) Cuprinsul: Se răspunde că față cu réua purtare din scólă cei de acasă s'aũ amãrit și drept pedépsã aũ luat hotãrirea sã-llese de serbãtori sã stea în internat. Mustrãri și îndemnãri spre o purtare bunã, cãci altfel supãrarea va fi și mai mare. 4) Incheerea, iscãlitura. 5) Adresa.

Exercițiul XXVIII. *Compuneri dupã imagini:*
SCOLARUL MODEL.

Explicãri: 1) Pe drum Nicu salutã respectuos pe cei mãi mari de cãt dînsul. 2) Acasã Nicu își curéță hãinele și cismele. 3) La jocuri nu ajunge la batae ci se duce la chemarea mamei sale. 4) La scólã Nicu rãspunde bine. 5) A casã Nicu își așezã cãrțile în mica sa bibliotecã. 6) Nicu face economii, pe care le dã tatãlui seũ. 7) La jocuri Nicu e prietenos și nu supãrã pe nimeni.

H). *Scrisóre către un prieten*

Vaslui, 3 Febr. 1894.

Scumpe prietene

Mai întâiu, de tóte doresc ca mica, mea epistolă, să te întimpine în momentele, cele mai fericite, ale sănătății Dumitale, cât, despre mine, află că din mila, pré înaltului creator, mă găsesc sănătos, atât eu, cât și familia mea, dorim să aflăm și despre, D-ta cum, te mai afli, că de când ne-ai scris, nu ne-ai mai scris. Noi sîntem sănătoși, și tot astfel dorim și despre D-ta să aflăm cât de curind, ne mai avênd ce-ți scrie, te rog să primesci multă sănătate, de la toți din casă, iar de la prietenul tēu, o strângere de mână

Cel ce te doresce

Neculaï a Marandei.

Adresa

Dumitale

D=luï V. Bânciu

Strada Promorócele

Bîrlad.

Regulă—Sint rele epistolele, în care se pun vorbe góle, fără nici un rost, cum și acele care nu pun la locul lor virguiele.

Scrisórea trebuie să fie și dinsa *scurtă, precisă, (hotărită)* și *clară* (limpede) în cuprinsul ei.

CAP. IX.

Felurile propozițiunilor în frasă.

§. 36.

- 1). Nu judecați, ca să nu fiți judecați.
- 2). Era o dată o babă, care avea trei feciori,

3). Mî-am luat clește,

4). Se vede,

5). Dómnne, nu sciũ,

6). Ferice de dînsa,

nalți ca niște brađi și
tarî de virtute, dar slabî
la minte.

ca să nu mă ard.

că așa e dat omului să
sufere tóte în lumea asta.

unde se ouă găina.

c'a murit, căci sciũ că
are cine-o boci.

§. 37. Ion Vodă cel Cumplit a fost tradat de boerî, din cauză că-î ura. Torentele nu curg de cât când plouă. Se numesce miop acela, care vede de aprópe. Animalele, care hrănesc puii cu lapte, se numesc mamifere. Nu fiî ca țiganul, care și-a tăiat craca de sub picior.

§. 38. Când mîța nu-î acasă, șórecii jócă pe masă. Unde nu-î foc, fum nu ese. Este nebun acela, care sémănă, unde nu póte secera. Cum a venit s'a și dus. Se face că n'aude. Se vorbesce că vā fi rēsboiũ. Cine se scólă mai diminéță, mai departe ajunge. D-đeũ primesce și pe cel ce vine în césul al unspredecelea.

§. 39. Pe când Petru Rareș era cu caréle cu pesce la Docolina, î-aũ eșit întru întimpinare solii, ce-î trimesese țara de la Sucéva, și l-aũ ales Domn. O fracție nu se mai póte reduce, când nu se pot împărți amândoi termenii cu același număr. Verbul e transitiv, când cere după el un compliment direct. Acele compunerî sînt bune, care sînt scrise lámurit și corect.

Propozițiunile într'o fraasă sînt de două feluri: principale și secundare (subordonate).

Analisăm :

Dar tu să scii că pe lângă îți doi ochi eă mai am unul la cefă, care șede pururea deschis și cu care vęd tot ce se face prin casă.

Avem cinci verbe la mod personal : să scii, am, șede, vęd, se face ; sînt cinci propoziții :

- a) Prop. principală : dar tu să scii
- b) Prop. secundară : că pe lângă îți doi ochi eă mai am unul la cefă. (ręspunde la întrebarea (anume ce să scii ?).
- c) Prop. sec. : care șede pururea deschis (ręspunde la întrebarea ce fel de ochiă am ?).
- d) Prop. sec. : și cu care vęd tot (și încă ce fel de ochiă am ?).
- e) Prop. sec. : ce se face prin casă (anume care tot vęd cu ohil ?).

Propozițiunile principale aă înțeles de sine.

Obs. La întrebările predicatului (ce face ? ce este ?) ręspund numai prop. principale.

Propozițiunile secundare n'aă înțeles de sine și ręspund la aceleași întrebări ca și părțile din propoziție : cine ? care ? pe cine ? ce ? cui ? unde ? când ? cum ? etc.)

Deprinderea 41. „Când fură aprópe și mai aveaă numai câți-va pași să facă până la biserică, o dată se auđi o vājuitură gróznică și numai iată că Smęul de al șeptelea dă

navală peste dinșii. Odată plesni dintr'un biciu și tóte căruțele se făcură stane de piatră, fără numai împăratul și mirii scăpară. Pe mirésă o înhăță Smeul de mijloc, o răpi dintr'ai sei, se înălță în aer și se făcu nevedut cu fată cu tot“

Analisăm :

„Du-te, ~~de~~ mori pentru binele moșiei Dumitale, **cum** diceai însuți. **când** îmi spuneași, **că** nu mă vrea, **nicî** mă iubesce țara“.

Proposițiuni sînt șese.

- 1) Prop. principală: *du-te*; are înțeles de sine.
- 2) Prop. subord.; *de mori pentru binele moșiei Dumitale*, răspunde la întrebarea *pentru ce?* ca un compl. circ.).
- 3) Prop. subord.: *cum diceai însuți* răspunde la întrebarea *cum?* ca un compl. circumstanțial.
- 4) Prop. subord.: *când îmi spuneași* (*când?* ca un compl. circ.).
- 5) Prop. subord.: *că nu mă vrea nicî, nu mă iubesce țara*, răspund la întrebarea *anume ce-mi spuneași?* ca un compliment direct.

Proposițiunile se lęgă unele de altele prin *conjuncțiuni*.

Părticelele: *de, cum, când, că, nicî, dar* sînt *conjuncții*.

Deprinderea 42. Flórea'n câmp.—vestejesce,
Alta'n locu-î infloresce;
— în pŕeptul omenesc,
Florile — vestejesc.
Cade roua în zadar
Alte'n loc nu mai resar!

Deprinderea 43. Aud — a murit. — s'a împărtășit.
Nu cred — plece, — l'am vedut, — a venit. — E greú — aungî — cumperi orz la gâsce. Juleai obrazul, — nu era nasul. Cănele, — latră, nu mușcă. Era mai bine, — fă-

ceai, — ți-am spus eă. Afară e o vreme așa de urâtă, — nu plouă, — nu ninge, — cum e mai rău!

Deprinderea 44. Nu e pentru cine se gătesce, — pentru cine se nimeresce. Crede — toți n'au trebă. Spune-mi cu cine te'nsoțesci, — 'ți spun cine ești. Nu te amesteca, — nu-ți ferbe óla. Omul, — vede nevoia, vorbește — nu-ie voia. Omul, — este harnic, totdeauna are praznic. Omul, — trăesce, multe pătimesce.

IX. Scrisori către surori

Constanța 13 Iulie. 1897.

e). *Dragă Țată.*

Mă grăbesc să-ți comunic nețermurita bucurie ce am simțit, când am văđut și eă marea! Eram nerăbdătoare să ajung mai degrabă la Constanța. Am admirat mărețul pod făcut pe Dunăre. Drumul în Dobrogea nu e frumos, dar plăcut, mai ales văđut întâia óră. Ajunsă la Constanța am căutat să ved marea. Da, e frumoasă! Acel luciu întins de apă de un albastru puternic, te pune pe gânduri de măreția naturei. Daă unde daă cu ochii, tot la mare îmi vine să mă uit. De societatea din Constanța îți voi scrie altă dată.

Noi am ajuns bine; Tușica cum o știu cam nervoasă și cu dureri la încheeturi. Cred că apa de mare îi va face bine. Îți trimete sărutări ție mai ales, căci tu ești preferata ei.

Primesce miă și miă de sărutări

A ta soră

Lucia

Adresa

f). *Respuns :*

Brăila 16 Iulie 1897

Dragă Lucie.

Am rămas cu toții mulțemiți, când am aușit că ați ajuns bine la Constanța. Ne-am întristat însă, că Tușica merge tot rău. Veđi de consultă medicul băilor și sfătuesce-o să urmeze regulat cura, așa cum i-a prescrie-o doctorul.

Noi sîntem bine cu tótele; Grigoriță vė doresce și tot întrebă, unde-i Tușica? unde-i Lucia?

Cată de ne scrie cât de des. Sărut pe Tușica; să aud că s'a făcut bine.

Pe tine te sărut de miș de ori

A ta soră

Natalia

Adresa

D=rale

D=rei Lucia Burdugan

Otelul Carol No. 53

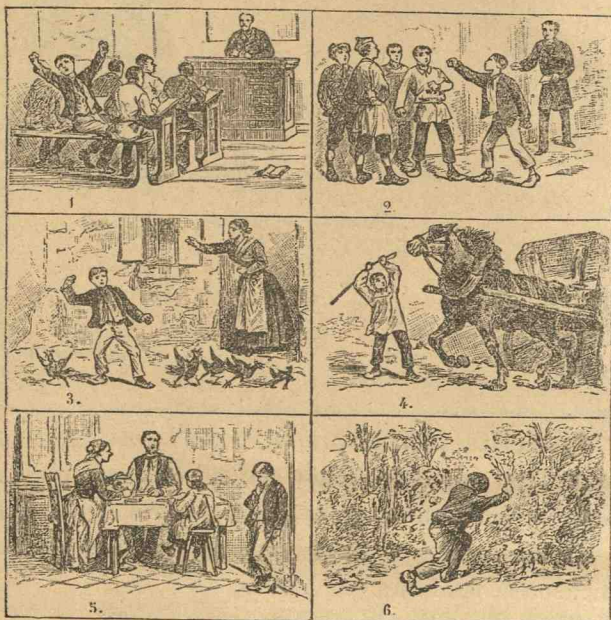
Constanța

Exercițiul XXIX. *Scrisóre cãtrã o sorã*: a) Locul și data. b) Titul c). Cuprinsul: povestirea întâmplãrilor de a casã, spunând cum petrece; povesteste o, nenorocire din sat: arderea unei case; reflexiuni asupra acestei nenorociri. d) Încheerea, iscãlitura, e) Adresa.

Exercițiul XXX. *Scrisóre cãtrã o sorã*: a) Locul și data. b). Titlul c). Cuprinsul: se spune cã eri a dat examenul la Aritmeticã și cã n'a rãspuns tocmai bine; spune anume ce a întreat'o (se va nãscoci o chestie); pãrere de rãu pentru musturarea cãpãtatã de la învățãtore.; Mai are 2 zile și isprãvesce examenul; așteptã de a casã sã vie spre a o lua de vacanție d) Încheere, iscãliturã. e) Adresa.

Exercițiul XXXI. *Compuneri după imagini.*

SCOLARUL RĂU.

Explicări: (1) În clasă nu e atent, ci cască și se întinde, când profesorul explică. 2). La joc Tudor sare la batae. 3) A casă Tudor dă cu pietre în găini, cu toate muștrările mamei sale. 4). Pe drum Tudor dă cu ciomagul în animale. 5). Acasă Tudor, de și e pedepsit de părinți, se gândește la alte obrăznicii. 6). El umblă fugar prin tufișe după furat și după prins păseri.

1) *Scrisoare către o rudă*

Huși 1895 Mart. Scumpă verișoră. Cu necazurile multe, cari s'au îngrămădit asupra capului nostru, n'am avut-

vreme să răspund la drăguța ta scrisóre, prin care ne rogi să-ți dăm știre despre noi. Află că mamaea a fost foarte greú bolnavă, dar ađi mulțumită ajutorului doctorilor e în afară de orî-ce primejdie. Doctorii să temeauă să nu fie o *pneumonie* (junghiu). Tótă casa era întristată. Tata își frângea pumnii, când vedea pe biata mamae, istovindu-se de durere. Mătușica și cu mine eram prăpădite. Sint patru nopți, de când nu mai dormim de loc, așa că dacă ne-aï vedea nu ne-aï mai cunosce! Ađi bucuria a întrat în casa noastră. Inchipuesce-ți, dragă Lucie, în ce primejdie am fost! Perderea mamaei ar fi costat viața noastră a tuturor! Pe mâne cred că se scólă de pe bólă; dar starea ei de slăbiciune o va ținea în casă vre-o 2 săptămîni. Dacă poți fă tot chipul și vino. Mama doresce să te vadă și i-aï face mare bucurie, dacă vei veni la noi.

Sărutări din partea mamaei voue tuturor :

Primesce din parte-mi miș și miș de serutări

A ta vară, Sofia.

Adresa.

D-rei Lucia Șeptelici

Botoșani

In orî-ce scrisóre să punem la locul cuvenit fie-care parte.

O scrisóre are aceste părți: *data, locul, titlul, cuprinsul, incheerea, iscălitura, adresa* :

Data și locul se pun sus în drépta. Titlul se scrie la mijlocul hârtiei, ceva mai jos de loc și dată. Intre titlu și cuprins se lasă un rând alb. Incheerea se scrie de la capétul rândului. Iscălitura e jos la mijlocul hârtiei. Pe plic adresa se scrie ceteț, lămurit și mare.

Plicul

hârtia de scrisori

D-sale

Domnul Gh. Ionescu

profesor.

Strada de sus 113

Iași

Bârlad 1895 Sept. 20

D-sale

D-ni Lucia Grigorescu

învățătoare

Comuna. Seânteea

Vaslui

Dragă Ghiță

D-sole

D-lui Ioan Chirtoacă

Soldat Bateria 2 artilerie; Regimentul 8

Iași

*Elevul Ciocă N. a reușit la șco-
la Normală de aici; noi l'am pri-
mit la concurs, fiind-că ne-a pre-
sentat acte în regulă, fără însă să
scim că a fost elev la școala voastră
și că a fost eliminat din școlă din
cauze disciplinare.*

Primesce salutări din parte-nă

Solomon

D-sale

Domnul Primar

com. Schiopeni

No. 297

Fălciu

D-sale

*D-lui Ministru al Culte-
lor și Instrucțiunii publice*

No. 1742

la București

Propozițiunii principale și secundare

a). *Independente*

§ 40. Ești frumoasă, ești bogată, țara mea; ai copii mulți la număr, ai carte de vitejie a trecutului tău; pentru ce curg lacrimile tale? — Biru-î greu, podvada-î grea. — Iarba rea din holde piară, piară dușmanii din țară, între noi să nu mai fie decât flori și armonie.

§ 41 Și așa dicând pune pôlele în brâu, suflecă mânecele, ațiță focul; face sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smântână; apoi umple grópa cu jaratic; după asta aședă o lécă de nuele abia înținate; peste nuele pune frunzari, peste frunzari tórnă țernă, peste țernă așterne o rogojină.

Când într'o frază avem numai propozițiunii principale, care nu se légă prin conjuncțiunii, acele propozițiunii se dic principale independente.

Deprinderea 45. Fugi de-acolea, vino'ncóce; lasă-mă și nu-mi da pace; Stefan se'ntórce și din cornu-î sună; óstea lui sfărîmată de prin văi se adună; Lupta reîncepe, Turcii sînt gonii; cad ca niște spice de securi sdrobiți. Cinel-cinel; dai de piatră, nu se strică; dai de apă, se despică.

*
* *

b), *Coordinate*

§. 42. Nu-î după cum vrea omul, **ci** după cum

vrea Domnul. Am fost a sară pe la voi **și** n'am găsit pe nimene acasă. **Și** ne iartă nouă greșalele noastre, **și** nu ne duce pre noi în ispită, **ci** ne izbăvesce de cel rău, amin. Am mai ura, **dar** ne temem că vom însera. Are, **dar** nu dă la nimenia.

§ 43. **Nici** pe dracul să-l veđi, **nici** cruce să-ți faci. **Orî** vorbesce cum ți-î portul, **orî** te pór-tă cum ți-î vorba. E cam leneș, **însă** când vrea, face. Ar fugi, **dar** n'are încotro. Nu putem sluji la doi domni de-o dată, **saũ** vom iubi pe unul, **saũ** vom urî pe altul.

Când într'o frasă avem propozițiuni principale, legate cu conjuncțiunii se dic *principale coordinate*.

Prop. coordinate se légă cu conjuncțiile *coordinătore*: **Și, ci, dar, însă, nici, saũ, orî.**

Deprinderea 46. Bătrânul le întrerupse vorba *și* le ȑise: stați băeți să vă spun o istorie din vremurile de demult. Ceia ce vă voiũ spune e vechiũ, *dar* nu știũ de pe când, *ci* știũ că pe când *nici* a umbla nu puteam, *nici* a vorbi nu începusem, trăia aici în sat un om, Român *orî* Turc o fi fost, care se chema Ali.

*
* *

c). *Subordinate*

§ 44. Măța, **când** n'ajunge la slănină, ȑice **că** mi-róse rău. **De unde** nu-î, **nici** D-ȑeu nu cere. Nu-l lăsa

că se duce *să-și* facă felul. *De*-ar ploua puțin, s'ar mai răcori vremea! *Cum* dete cu ochii de mine, o rupse la fugă. *Cine* alungă doi epurî, nu prinde nici unul. Nu-l mai necăji, *că* acuși începe a plânge. Omul, *care* mult vorbește, mai adesa el greșesce. Găina, *care* cârie, s'a ouat; iar găina, *care* cotcodăcește, ouă nu face.

§ 45. Nu ies din casă, *de și* ved *că* e frumos. Nu crede *ce* veți cu ochii, *ci* crede *ce-ți* voiți spune eu. Am un leu și am să-l beu; dar ce-mi pasă, *dacă* fac cu el *ce* vreu. Copiii de sătenî nu urmază regulat la scôlă, *fiind-că* nu pot și n'aũ cu ce.

Intr'o frasă propozițiunile secundare se lęgă de cele principale cã subordonate

Conjuncțiunile: *căci*, *că*, *de*, *dacă*, *ca*, *să*, *de și*, *ca să*, *cum*, se ȕies ubordinătore.

Deprinderea 47: Valórea unei fracțiî nu se schimbă, *dacă* (când) —; Un substantiv e în singular, *când* —; D-deu poruncesce *că* —; Nu mai sciũ *ce* —, Porcul este un animal folositor, *pentru că* —; Nici nu sciũ *de unde* —; *Cum* — așa vei dormi. Tot mai trebuie plóe, *de și* — Omul muncesce *ca să* —; *De* — pãn'la tómnă, să béu must, să mâninc pómă. Nu scie ceti bine, *de și* —

X. Scrisori cãtră rude

Brașov ²³/₁₁ Sept 1896

g) *Dorite cumnate*

In zadar ne-a fost așteptarea, căci cu tótă scrisórea trimésă nu ved pãnă acum nici o urmare. Te rog dar din

noū, și acum cu multă stăruință, că ori câtă ocupație vei avea să puī cuvīnt pe lângă Domnul în chestie să ne înapoéscă suma împrumutată. Nu avem averile lui Iov, ca să lăsăm banii prăpădiți. Cercând din noū, stăruiesce și veđi de scóte paralele.

Sărutări de la mama ție și iubitei surióre.

Al tēu cumnat

Vlaicu

Adresa

Timbru 25 Bani	D-sale
D-lui N. Apastol Comerciant	
Constanța (România)	

Urlašī 18 Oct 1896

h). Iubite vere

Astă-đi am primit ordinul de recrutare, prin care mă vestesce că pe điuva de 1 Noembre să fiū la casarmă. M'am pregătit cu tótele, dar când mă gândesc, iubite vere, la viața de casarmă mă apucă un fior de ghiață. Dar mare-ī D-đeū! Voiū trece și hopul acesta! Dacă cunosci pe cine-va din casarmă, nu uita a-ī scrie să mă aibă în vedere.

Sărutări de mână mătușică. Sărut pe verișóra ; iar pe tine te îmbrățișez ca pe un frate.

Al tău văr

Nicu

Adresa

D=ale

D-lui Nicu Avraam

Notar

Com. Roznov

Jud. Neamț

Exercițiul XXXII. *Scrisóre către un cumnat :* a) Locul și data b) Titlul. c) Cuprinsul : se cere restituirea banilor împrumutați de óre-ce a trecut termenul și acum are nevoie. Crede că întârzierea a venit din pricină străine de voință ; sărutări suriórei. d). Incheerea, e) iscălitura; f) Adresa.

Exercițiul XXXIII. 1). Se invită o verișóra la nuntă.

2). Se vestesce unui nepot mórtea unui membru din familie.

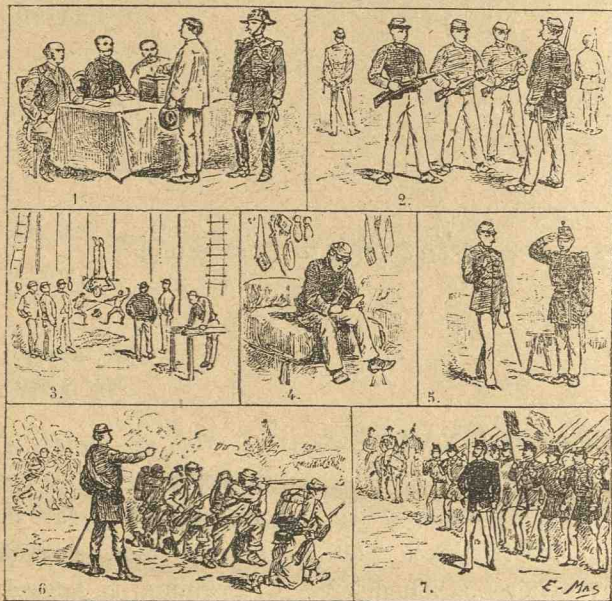
3). Se povesteste unei mătușe cum e viața la școlă.

4). Se cere unui văr a stărui pentru un copil orfan ca să pótă întra bursier.

5). Se mulțemeste unui cumnat de ajutorul, ce i-a dat la învățatură.

Exercițiul XXXIV. *Compuneri după imagini*

(a) VIAȚA DE SOLDAT.

b). DEGRADAREA UNUI OFIȚER

CAP. XI.

Propozițiunii subordonate

a).

Cine? ce?

§. 46. **Cine începe multe** isprăvesce puține. **Nu tot ce sboră** se mănâncă. Se scie **că pământul e rotund**. Se vede **că plouă**. **Nu trebuie să crezi repede orî-ce**. **Cine s'a fript o dată** cu supa, suflă și în iaurt. **Nu-î frumos să stai** cu cotele pe masă.

§. 47. Se svonesce **că în vara viitoare va fi război**. Se cade **să te odihnesci puțin**. Se vede **că ești obosit**. **E adevărat e'a murit?** Cuvine-se cu adevărat **să te fericim**, Născătoare de D-zeu.

§. 48. Scie **să învârtescă șuruburile**. Simțesc **că mor**. Gândesc **să mă apuc de trebă**. Văd **că-i bine**. **Nu cred ceia ce-mi spuî**. **Cred că vine**. Văd **că se răzbună vremea**. **Vrei să fii sănătos?** **Am auzit când ai venit**. **Nu știu dacă va veni**. **Cer să mă ajute**. **Îți poruncesc să eși**. **Nu știu cum** o mai duce cu părinții. **Am văzut cum** s'a isprăvit afacerea.

Propozițiunile subordonate, care răspund la întrebarea cine? ce? se lăgă de principale cu conjuncțiunile că, să, de, dacă, când, cum.

Deprinderea 48. Nu e om cu mintea întrégă **cine**—Se scrie în cărți **că** —; Nu-î bine **să** — Se crede **că** --; Se

șoptește prin sat **că** — Nu se poate **să** — ; E cu puțință **să** —
Nu știu **de** -- ; Am vădut **când** — ; Cred **că** — ; Nu poate
să — ; Nu știu **cum** — ;

b).

Cui? de ce?

§. 49. Mi-î rușine **să-ți spun**. Mă mir **că n'a venit**. Tata era foarte supărat **de cele ce i se întâmplase**. Mi-î témă **să nu fi pățit ceva**. Prășlea rămase uimit **de cele ce văduse acolo**. Nu vorbi **de ce nu știu**. Invățătura se da cu încetul, **celui ce abia începe**. Facem scire tuturor. **cui vor căuta pe dînsa**.

Propozițiunile subordonate, care răspund la întrebare *cui? de ce?* se lęgă de principale prin conjuncțiunile subordinătore **că, să (*ce, cui*). ;**

Deprinderea 49. Mi-î milă **să** — ; Nu-î bucuros **de** —
Cui — să iasă ; — Mi-î silă **să** — ; Mă bucur **că** — ; Mă pusesem la grijă **că** — ; Mă vestise **că** — . Imi șoptesc la ureche **că** — .

c).

Care? ce fel?

§. 50. Să nu cumpărați de la negustori, **care vă înșală**. Nu se pot aduna de cât numere, **care sînt de acelaș fel**. Viclén este omul, **care una spune și alta face**. D-ta ești un om, **cu care nu te poți înțelege în vorbă**.

Propozițiunile, care răspund la întrebarea

Care? ce fel? lămuresc înțelesul unui substantiv, ca și atributul din propozițiune.

Deprinderea 50. Am cumpărat o carte, **care** — ; Via, **care** —, s'a păraginit. Vorba, **ce** —, nu m'a plăcut. Ideia, **că** —, mă neliniștește. Scirea, **că** —, va strica țării. Cine spune altuia taina, **ce** —, este un om de nimic.

Propozițiunile subordonate, care răspund la întrebarea **care? ce fel?** se lăgă prin particulele **care, ce și că**.

d).

Unde?

§. 51. De unde nu-î foc fum nu ese. Ia'l, de unde nu-î. Mă duc, unde m'a îndrepta D. deū. Patria este acolo, unde m'am născut și crescut, iar nu unde mi-î bine.

Când?

§. 52. Când mâța nu-î acasă, șorecii jôcă pe masă. Pisica, când are clopoțel, șoreci nu prinde. A sosit, cum ai eșit D-ta. Eșia din biserică, când am ajuns. D. Cantemir a domnit în Moldova, pe vremea, când în Muntenia domnia C. Brancovanu.

Cum?

§. 53. Am cumpărat și eū, cum m'am priceput. Era Gerilă o namilă de om că era drept mirare. Cum îți vei așterne, așa vei dormi. Cât ți-e pătura atâta te întinde. Și cât ai bate din palme, se puse o masă d'ale împărătescele. Fugea, de-î pârâiaū călcăele.

De ce? pentru ce?

§ 54. L'a osândi D-zeu, **că mare mult m'a mai amărit.** Elevul bun învață **ca să scie**, nu **ca să capete notă bună.** Lasă-l să sufere, **că i se cuvine.** Lasă să stea în fruntea mesei, **că-i șede.** Armata e făcută, **ca să apere țara.**

Dacă? de și?

§ 55. Să nu se amestece în vorbă, **dacă nu-l privesce.** **De-ar fi toate după plac.** n'am da ni-măruî bănat. Nu-ți fac, **măcar să te ved mort.** **Cu toate că a plouat totă noaptea,** pământul tot uscat e. Moștenirea, **de și nu-i lucru drept,** dar e bună.

Propozițiunile subordonate se lęgă cu particulele subordonătore: că, să, ca să, ce, pentru că, de vreme ce, care, când, de când, de; dacă, pe când, cum, măcar că, barem, de și, cu toate că.

Depinderea 51. Sulina se află, **unde** — Măța dice că mirose rău, **unde** — Vinătorul se pomeni cu ursul, **de unde** —; Nevoia te duce, **pe unde** — Laponii trăesc, **pe unde** — Când te pui cu fața, **încotro** —, malul drept îl ai în dreapta, iar malul stâng în stânga. Nicî D-zeu nu cere, **de unde** —.

Deprinderea 52. Sînt 85 de ani, **de când** — Basarabia, iar **de când** — Bucovina sînt 120 de ani. Istoria Românilor începe, **de când Traian** —. **Cînd** —, eram a casa. Eram la moșu, **cînd** —. Ursul nu atacă pe om, **până cînd** nu Isus s'a născut **cînd** Octavian August — Poporul cre-

de că plouă, în dată ce (cum) — Jocul începe, cum — lăutarii —.

De rinderea 53. Să se alegă din Cartea de cetire câte 5 propozițiuni secundare, care răspund la întrebările cum, de ce, pentru ce, dacă, de și ? etc.

J). Aședarea propozițiunilor în frasă.

§. 56. Cânele nu mușcă, care latră. Cum să nu te superi, când te scoli dimineța pe servitor. Se vede că a prins la ladă cânele vecinului, care avea sgardă la gât. Am vădut trecând trăsura scoli, care n'are burduf. A murit măgarul regimentului, care avea urechi lungi și blegi.

§. 57. Chirilă nu pré bătea cu Bălan a lui moș Tudose, un câne bătrân. Nu arare ori ȃicea cu supărare moșului se, că de ce mai ține acest câne în ogradă, care nu servesce la nimic.

— Așa ți-i ție a ȃice, Când era tînăr mi-a făcut multe slujbe acest câne, de care îmi aduc aminte. Eu caut a păstra locul în casa, ce el a sciut să câștîge.

Regulă: Să căutăm a pune totdeuna la locul cuvenit relativele, care, ce. Altfel frasele sînt rele și echivoce (cu două înțelesuri).

Substantivul, de care se ține relativul se numesce *antecedent*.

XI. Scrisori cătră amici

Șipotele 23 Iunie 1897

i). Iubite prietene

Te înștiințez că aȃi am primit de la D-l Invetător certificatul de 5 clase primare Sînt absolvent în regulă, D-l invetător m'a îndemnat să mă duc la Școla Normală, ca să

ies și eă învățător. Mă-ar plăcea mai mult să mă fac industriaș. De aceia știind că Dumitru, fratele tău, e în școlă de arte, mă voiă presenta și eă acolo. Te rog răspunde-mă ce se cere anume pentru a putea întra în acea școlă. Tu trebuie să știi mai bine.

Aștept răspunsul tău cât de curând

Al tău prieten

Tintilă T.

D=Salc

D=lui V, Deșliu
pentru T. Trifan

Com. Tomeșci

Iași

Iași 29 Iunie 1897.

j). *Dragă Luxiță.*

Aăi am fost cu mama la împărțirea premiilor la școlile de băeți. Ce mai de lume, soro dragă! Musica militară cânta de câte ori striga pe premianții întâi. Am fost foarte mișcat tot timpul, cât a ținut împărțirea premiilor. Ce bucurie ași fi simțit, dacă și Nicu al nostru ar fi luat premiū! I-ar fi cântat și lui musica, dar așa de rușine a rămas acasă.

Măne, precum scii se vor da premii la șeoaale de fete. Nu uita a veni și tu. Eă te aștept acasă până la 8^{1/2}

diminătă. Premiile încep la óra nouă. Te rog încă o dată
fă tot chipul și vino. Vom avea ce privi.

Te sărut de mii de ori și te aștept

A ta care te iubește

Soltana

Adresa

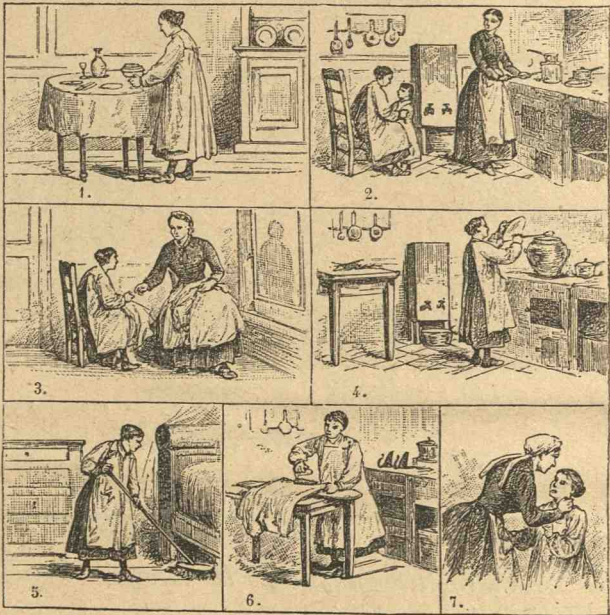
Timbru 5 bani	D-sale
D-rei Luxița Ionescu	
5, strada 40 Sfinți, 5	
Loco	

k). *Respunsul prin bilețel.*

Adresa. D-rei Soltana Ghicamban strada Sărării prin încredere	Luxița Ionescu Cu plăcere vestesc că mânt la 8 dim. va fi la iubita ei Soltănica. Mil și mil d' sărutări.
---	---

Exercițiul XXXV. *Compunerii după imagini.*

FATA HARNICĂ

Explicări: 1) Ióna pune masa regulat. 2) Ióna ține copilul, când mama face mâncare la vatră. 3) Ióna cósé după cum îi arată mă-sa. 4) Privighézá mánca-rea pusă la foc. 5) Curăță prin casă. 6) Calcă albiturile. 7) Mama o laudă și o desmérdă că e harnică și cuminte.

K. Pățenia Anei.

Compunerea elevului

1). Ana fusese trimesă de mamă-sa la câmp să pască vaca.

2). Ca să nu tot ție în mână funia, se legă într'o ți de curmeiul de mijloc și sta tologită pe iarba.

3). Nu peste mult trecu pe acolo o căruță. In urma căruței venea și un câne, care începu să latre la vacă. Vaca se spăria și începu a fugi, trăgând după dînsa pe fată

Corectarea învățătorului

1). Ana era o fată nevoiașă. Dînsa era de mare ajutor mamei sale, căci adesa era trimesă la câmp să pască vaca.

2). Ce-ți veni ei o dată în gând! Ca să nu tot ție funia în mână, se hotărî într'o ți să se lege cu curmeiul de mijloc, și așa fără să se obosescă să pôtă sta tologită pe iarba și să cânte.

3). Vaca păscea în liniște, iar Ana era mulțemită de fapta, ce făcuse. Din întâmplare pe când stătea tologită pe iarba, lată numai că trece pe acolo o trăsură. Era un vîntore. In urma trăsurii venea cânele de vîntore. Era un cine frumos, un copîu. Nicî una nicî două, cânele se repede la vacă și începu a hămăi Vaca vedîndu-se atacată de câne pe neașteptate se spărie și o ru-

4). La țipetele Anei omul din căruță sări jos; alungă cânele și fugi după vacă s'o prindă. Numai ast-fel Ana putu să scape; altfel era mórta.

pe de fugă, trăgând după dînsa pe *nenorocita* copilă, care în *nehibzuința ei* se legase cu curmeiul de mijloc și acum nu se putea descurca. Ana începu atunci a scóte țipete de disperare.

4). *Vînătorul*, vędând *primejdia*, sări iute din caruță, chemă cânele la dînsul, și luându-se după vacă o putu ajunge. *Prinse* curmeiul și numai așa putu să scape pe *biat* copilă de *primejdia*, în care era. *Puțin de-o măr* târîia vaca, putea să fie omorîtă.

5). Neprevederea are adesa urmări rele.

Regulă: Compuerile, în care punem multe atribute și compliniri, sînt frumoșe.

CAP. XII.

Prescurtarea propozițiilor.

a).

Frasă

§. 58. **Ce-î bine** nu-î rău
Cine fură are un păcat

iar **cine pierde** are dece
Cine este înțelept făgăduesce,

iar **cine-î prost** trage
nădejde

Propositie

Binele nu-î rău
Farul (hoțul) are un
păcat

iar **năgubașul** are dece
Înț-lep ul făgăduesce,

iar **prostul** trage nădejde.

Propozițiunile, care răspund la întrebarea cine se pot prescurta în subiecte:

Deprinderea 54. *Cine a murit* nu se mai întorce de la grópă. *Cin n'a gustat amarul*, nu scie ce e zaharul. *Cine s'a fript cu supa*, suflă și în lapte acru. *Numai cine o păfește*, se înțelepțește. *Cine are câștig* are și pagubă.

b).

§. 59. Barca, care e bătută de valuri, lesne se îneca	Barca, bătută de valuri lesne se înecă.
Copilul, care ascultă, e iubit	Copilul, ascultător e iubit.
Ochii, care nu se ved, se uită	Ochii văduți rar se uită.
Mulți ómeni, care au părul roș, sînt bunți.	Mulți ómeni cu părul roș sînt bunți.
Omul, care-ł iconom, scie prețui paraua.	Omul iconom scie prețui paraua.

Propozițiunile, care răspund la întrebările care? ce fel? se pot prescurta în attribute:

Deprinderea 55. Un fur, pe care nimenea nu-l cunoșcea fura nóptea merele, care erau mai cópte, din mărul cel de aur, ce se afla în grădina Impăratului. Pomul, care se usucă, se tae și în foc se aruncă. Talharii au furat icóna-care o zugrăvise Zamsir. Omul, care-ł harnic, nu piere de fóme. Cu omul, care-ł bun, toși se împacă. Cređ întru unul D-deu, Tatăl, care ține totul, care a făcut ceriul și pământul.

c).

- §. 60. Hristos a scos din iad *pe ceș ce adormise* întru Domnul. Hristos a scos din iad *pe ceș adormișt* întru Domnul.
Dorim să *fū fericit.* Dorim *fericirea ta.*
Am văduț *ce-aș făcut.* Am văduț *cele făcute de tine.*
Nu te căina că *ómenii sūnt rēș* Nu te căina *de rēutatea ómenilor.*
Precum și noi ertăm *celor ce ne greșesc nouă* Precum și noi ertăm *greșișilor noștri.*

Propozițiunile, care rēspund la întrebările *pe cine? ce? cui? de ce?* se pot prescurta în complimente directe și indirecte.

Deprinderea 56. *Celut ce are i se va mai da, iar celut ce n'are și ceia ce i se pare că are se va lua de la dīnsul. Nu crede ce veđt cu ochiș, ci crede ce și-o ū spune eū. Raiul e făgăduit mai mult celor ce n'aū, iar iadul celor ce aū. Legea pedepsesce aspru pe ceș ce o calcă.*

d).

- §. 61. Móra de foc s'a aprins, *pe cīnd eșia lumina cu învierea.* Móra de foc s'a aprins *pe timpul eșiriș cu învierea.*
Unde e lauda mare, să te ducī cu sacul mic. *Lā lauda mare să te ducī cu sacul mic.*
E prost de dā în gropș. *El e fórte prost.*
N'am putut citi lecșia, pentru că am fost bolnav. *N'am putut citi lecșia, din causā de bólā (fiind bolnav).*
Māncām ca să trăim nu trăim ca să māncām. *Māncām pentru a trăi, nu trăim pentru a mānca.*

Propozițiunile, cari răspund la întrebările: când? unde? cum? pentru ce? de ce? se pot prescurta în complimente circumstanțiale.

Schimbarea unei fraze în propozițiune se chiamă prescurtare

Când propozițiunile se schimbă în frasă, avem o dezvoltare (amplificare).

Nu știu césul plecării trenului = Nu știu césul, când pleacă trenul.

Deprinderea 57. Ai pățit ca acela, care s'a fript cu supă și de frică a început să sufle și în taurt. Până ce nu-ți păți nu te-ți pricepe. Popa Smântână a ținut o dată că n'ar fi rău să fie bine. Rușinea e a păgubașului. Se ținut că cine fură are un păcat, iar cine pierde are dege. Pomul, când (dacă, după ce) se usucă, e bun de tăiat. Paraua n'are preț de cât pentru omul iconom. Când barca e bătută de valuri se înecă lesne. Părinții iubesc pe copii cuminți și ascultători. Ochii, când nu se mai văd, se uită. Nu e adevărat că omul cu părul roșu e rău. Când Hristos s'a dus în iad, a scos de acolo pe toți morții.

Deprinderea 58. ...Intre Școlari eram și eu, un băiat prizărit rușinos și fricos și de umbra mea. Și cea dintăi școlărită a fost Smărăndița popii, o șgătie de copilă, ageră la minte și așa de silitore de întrecea măi pe toți băeții și din carte și din nebunii. Inșă părintele măi în toate zilele da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pome-nim într'o țină că părintele vine la școlă și ne aduce un scaun nou și lung și după ce a întrebat pe dascal, apoi a

pus nume scaunului *cazul Bălan* și l'a lăsat la școlă. În altă zi iar ne trezim că vine părintele la școlă cu moș Fotea, cojocarul satului, și ne aduce ca dar de școlă nouă un drăguț de bictușor de curele împletite frumos și părintele îi pune numele Sf. Neculai după cum e hramul bisericei din Humulesci... Bădica Vasile a zimbit atunci, iar noi scolarii am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă și a dis: ca în totă Sâmbăta să se procitească băeții și fetele, *adecă să asculte dascalul pe fie-care, și câte greșelt a face* să însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor de fie-care greșală să-i ardă și scolarului câte un Sfintu Neculae. Atunci copila părintelui, *cum era sprețară și plină de incuri* a bufnit de rîs.

I. Creangă

XII). Scrisori către Superiori.

Ostopeni, 1895 April 23

1). Scumpul nostru învățător.

Ați fiind ziua numelui Vostru, atât de scump nouă, Vă rugăm să primiți din partea tuturor elevilor, ce-i povățuiți ca un părinte, cele mai sincere urări de felicitare, rugând din buze nevinovate pe bunul D-zeu, să Vă dăruască ani mulți și fericiți ca să puteți lumina pe toți copiii, care vor veni să se adăpe la cunoscințele Vostre.

Din partea noastră Vă datorăm tot respectul și recunoștința pentru obositărea muncă, ce Vă dați pentru noi.

Trăescă bunul nostru învățător.

Elevii clasei a IV-a.

m). *Răspuns:*

Ostopeni 24 April 1895.

Dragi elevi

Scrisoarea voastră de felicitare mă-a umplut inima de bucurie. Tota munca mea o dau pentru binele și fericirea voastră. Să vă siliți, dragi elevi, să fiți cuminiți și sirguitori. Silința și supunerea sînt două podobe frumoșe ale omului.

Al vostru ca un părinte

G Silion.

D=rale

D=luî G. Ionescu

Șef clasei IV

Loco

Odobesci 8 Oct. 1894.

n). *Mult stimat Cucone Eugen.*

Măgulit de cererea, ce mi-ați făcut, mă grăbesc răspunzându-vă că s'a pus totul la cale, așa că mult în 4—5 zile, vinul va fi încărcat la gara din Odobesci și trimis pe adresa Dv. Am îngrijit eu singur ca vasele să fie curate și bine astupate. Voi face tot chipul ca de la gară să se încarce răpede, ca să nu se fure. Cred că mă veți însciința de primirea vinului. Pentru ori-ce altă îndatorire sînt gata ori și când.

Al Dv. supus serv

Nicu Puîu

Adresa

D-tale
D-lui Eugen Alcaz
Senator

Roman

a). *Răspuns*

Roman 20 Oct. 1894.

Domnule Putu.

Intors din afacerile mele abia asară, găsesc scrisoarea D-tale, prin care te arăți atât de îndatoritor și cercetând pe omul meu de afaceri mi s'a spus că vinul s'a scos de la gară neatins, așa cum l'ai trimes D-ta. Îți mulțumesc de bunătatea ce-ai avut de a mă îndatora, pentru care și eu la rîndul meu voi căuta a-ți răspunde prin alte servicii.

Al D-tale cu stimă

E. Alcaz.

Adresa

D-tale
D-lui Hicu Putu
Comerciant

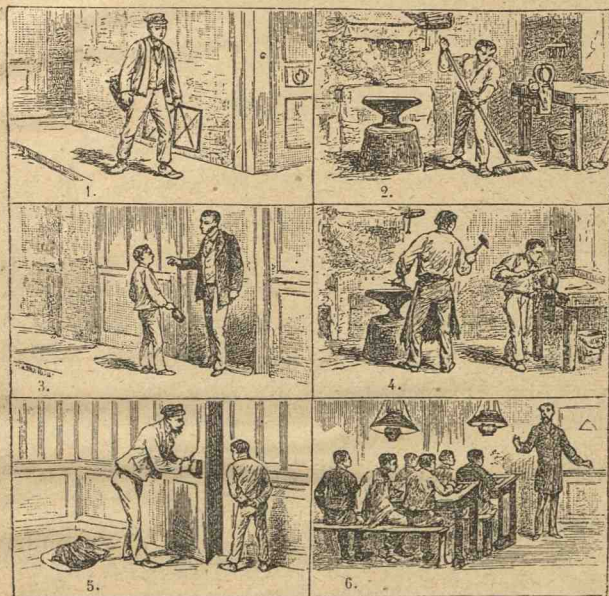
Odobesci

Exercițiul XXXVI. *Scrisori către superiori:*

- 1). O slugă scrie stăpânului seú, că eșind din spital va veni din nou în serviciu.
- 2). Un învățator scrie inspectorului, descriind starea reală a scólei și cum sînt sátenii.
- 3). Un alegător scrie către un deputat, rugându-l să stăruie pentru punerea lui în slujbă.

Exercițiul XXXVII. *Compuneri după imagini:*

IONEL, SÎRGUITORUL UCENIC.

Explicări: 1) Ionel se grăbește să ajungă la atelier; 2) Curăță și mătură atelierul. 3) E supus și ascultător față cu mai marele său. 4) La lucru e foarte sîrguitor. 5) Bagă de samă cum lucrează stăpânul său. 6) Ionel se duce la cursurile de seară pentru a învăța carte.

PARTEA III-a

CAP. XIII.

PUNCTUAȚIA

§. 62. *Brósca și bouł.*

Brósca mică cât un ou, vedënd odată un bou, păsčend pe malul gârlei, ce venea în dosul târlei, a voit, așa îmi pare, să se facă cât el de mare. Chemă atunci o altă bróscă, prietenă de ale ei, și-î đise: „Veđi, soro dragă, acuși când mé voiu umfla, am să ajung pe acéstă namilă de bou!”

Đicënd așa, începu să se umfle.—Privesce, soro, l-am ajuns?—Nu, răspuse cealaltă bróscă.—Dar acum? Cred că l-am întrecut?—Nici acum.—A! uită-te acum și veđi?—Degéba.

Ambiționată brósca, se umflă, se umflă, până ce.....crăpă.

Ambițiuinea (acésta privesce și pe om) *perde pe invidioși.*

* * *

§. 63. Imi aducamintedincopilărie.cândascalulvaian. venitdecurîndînțară.campelanul1831. deschiseseoclasă. delimbafrancesă. întroodăiță însfântusava.adunasecâțivabăeți.dintraceicaremaiaveau cevacunoscinți.deacéstă limbă.

În primăvară Vaian mai recrutase un elev se-
vise pe banca din fund lângă părete un tînăr par-
călvéd înfășurat întrun surtuc cafeniū ócheș fórté
ócheș pěrul negru sprincenele gróse îmbinate ochiū
căprii și scânteetori mustatai mijeá pe buze nu sciu
mica deosebire de vrăstă saū superioritatea ce cre-
dea că avem noi în limba ce venia să învețe și el
îl făcea să se ție arasna la sfârșitul clasei noi eșiam
gramadă și sgomotoși pe când el se strecura bini-
șor șiși lua drumul spre casă.

Acesta era tînărul Grigore Alexandrescu.

I. Ghica

§. 64. E tristă și urată iarna la țară, când cri-
vėțul viforos urlă peste câmpii, când nourii saū cėța
întunecă ceriul, când ploile reci defundă pămîntul,
când țarina-i gólă și năpustită, dumberava uscată și
plugarul trândav. Apoi în lungile nopti de iarnă,
ce întunecime plină de gróză! Ce de șópte fioróse!
Vintul vâjie și geme ca niște jalnice glasuri, ce plâng
din depirtare; plóea isbesce cu o întăritată stărnire
în păreții ferestrelor casei; oblonul se clatină și scăr-
ție pe țitina-i ruginită, focul bubue și trosnesce în
cămîn și uneori o pasere de nópte, gonită din adă-
postul ei, de o suflare mai viscolósă a crivėțului își
ia sborul scotėnd un țipet sfășietor și tanguitor.

A. Odobescu

§. 65. Semnele de punctuație sînt acestea:
1) *Punctul* [. .]; 2) *Virgula* [,]; 3) *Punct-virgu-
la* [;]; 4) *Două puncte* [:]; 5) *p. interogativ* [?];
6) *p. exclamativ* [!]; 7) *Punctele de întrerupere*
[.]; 8) *Liniora* [—]; 9) *Parentesa* [()];
10) *Ghilimele* [„ „].

§. 66. *Punctul* se pune:

a). *După isprăvitul unei fraze sau a unei propozițiuni:*

Stefan cel Mare muri în 1504, Iulie 2. Când e să dai peste pacat, orî ce-î face, el te ia pe urmă.

b). *După cuvintele în prescurtare:*

Ajunșem este verb. conj. e aton. Ind. pers. 1 plur.

c). *După cuvintele scrise numai cu inițiale:*

p. f. p. đ. o. (primesce felicitări pentru ziua onomastică). C. V. T. (Carte vizită telegrafică).

d). *După cuvinte în propozițiunile de răspuns:*
Cine-î acolo?—Eü. Cum e acolo?—Bine.

In cetire lăsăm tonul, când dăm de punct.

§. 67. *Virgula* se pune.

a). *După fie-care propozițiune:* Când mâța nu-î acasă, șórecii jócă pe masă.

b). *Intre părțile propozițiunii, când enumerăm ceva:* Tata, mama și copiii alcătuesc familia. Lasă râpe, văi, colnice. Omul se nasce, cresce și móre.

c). *Propozițiunile, care se pot scóte din frază, se pun între virgule:* Bine, *đise țopa*, prețul stă scris supt copita piciorului drept din dărăpt.

In cetire râdicăm tonul, când dăm de virgulă.

§. 68. *Punct-virgula* se pune:

a). *între părțile unei fraze, alcătuite simetric:*

Unul gustă, ȃice dulce ; altul gustă, ȃice acru. Fugă de-acolea, vino'ncóce ; lasă-mă și nu-mă da pace. De frate, frate să-mă fiă ; dar la noi mai rar să-mă viă.

Frasele alcătuite simetric iaă numele de perióde.

Obs. Nu-ă ușor a sci bine, unde să se pue punct-virgula.

§. 69. *Două puncte se pun :*

a). *După verbe saă alte cuvinte, care arată o citare saă o enumerare de părți :*

ȃis-a Domnul: **pace vouă**. Pe lângă casa omului trăesc : cână, măte, găini, rățe, curci și multe alte animale și paseri domestice.

Și când deschise fata lada, ce să vadă : lei, urși, tigri, șerpă, balaură și alte lighióne, ce erau gróznice la vedere.

România are 7 miniștri, și anume : de Interne, de Externe, de Justiție, de Domenii și Lucrări publice, de Finanțe, de Răsboiă și de Instrucțiune și Culte.

§. 70. *Punctul de întrebare se pune :*

a). *După propozițiunile interogative :* Cine ești ? De unde ești ? Pe la noi ce rătăcesci ? De unde viă, brave Căpitan ? Cum e acolo ? Dar aste cruci cum, cine ți le-a dat ? Ce rang ai voinică ?

b). Semnul de întrebare se cetesce cu un ton rădicat și de multe ori unit cu cel de mirare :

El să fie Groza, cel vestit în țară ?

§. 71. *Punctul de exclamare se pune :*

a). *După propozițiuni, care arată mirare, îndolă, și frică :*

Vai! ce foc! ce osândire! vai! ce amar pahar!
O! îndură-te! privește-l! Și cu o rață de viață în-
călțesce-l!

b). *După interjecții:*

Oh! ah! a! bre! na! ho! hăi! măi! tîuho!

§. 72. *Punctele de suspensivitate se pun:*

a). *Spre a arăta o întrerupere în vorbă și o schimbare în idee:*

... Și se umflă, se umflă, până ce... crăpă.

Regulă. În citire tăem tonul, când dăm de punctele de întrerupere, așa că vorba, ce vine după puncte, să fie ținută cu un ton mai jos.

§. 73. *Linióra se pune:*

a). *Pentru a deosebi în scris, două cuvinte țise ca drept unul:*

El: dă-mi, aușind prin unde. Nu-ți; ăa-l; la-să-l; vedându-se.

b). *Pentru a uni două vocale, ce fac un diftong:*

Lasă-l, că-i ne-aude, ne-a vede; ved că'ncepe-a ninge. Pute-a funingină. Era de a mirare. Ii era de-a scăpare. Nu-i de-a cătării.

c). *Pentru a deosebi persoanele din dialog:*

Of! încóce, of! încolo,

Of! grădina răsuna.

Floricele curiose

Una pe-alta se'ntrebaū:

— Trandafir să fie, lele?

— Nu e trandafir, surată;

- Vai de noi, de floricele!
- Ce-o mai fi de noi, cumnată!
- E măcieș, lua-l-ar naiba.

§. 74. *Ghilimelele* se pun:

a). *Cu să arătăm că vorbele sînt ale altuia, citate întocmai, cum le-a dis ei:*

„Sîntem de la Domnie, noi, boeri ai țării și ve-nim să ne închinăm noului domn, ale de obștie, „lui Mihnea Vodă“. (A. Odobescu „Mihnea“)

§. 75. *Parentesa* se pune:

a) *Cînd dăm unui cuvînt o explicație de ocazie:*

Intre boerii din urmă era și bătrînul Alecu Fărăscu (*dis și Tololoiș*), Grigore Cuza și alți căți-va de-al de-aiștia. — De la C. Negruți avem și o narațiune epică (*Aprodul Purice*).

Semnele de punctuație servesc la lămurirea fraselor scrise.

Deprinderea 59: Acul este mic *dar* scumpe haine cósă. Adună *unde* n'a rîsipit *dar* nu se simțesce. Ce-ai cu el *dacă-l* chel. N'aduce anul *ce*-aduce césul. Nu lăsa lucrul fără ispravă *cînd* te-apuci de vre-o trebă. Ni se arată el *că* ar fi sciind ceva! Armasarul *cînd* îmbătrînesce ajunge la grajd. Cum îți vei așterne *așa* vei dormi. Ba e rață *ba* e rățoiu. Alege *alege pînă ce* culege. Cu cel ales *ales* vei fi. Doru-mi e de tine *dar* de mine mi se rupe inima.

Deprinderea 60: Cine nu caută, găsește pe dracul *dar* cine-l caută! Cine cere, nu pierde *dar* nici nume bun nu

are. A ȕis hopa ŕi a sãrit grópa *dar* de mult era sã-ĩ cânte popa. Foc dupã foc *rëu dupã rëu*,

Deprinderea 61 : Turcũl ȕice *dãmĩ*, *D mne*, gãndul Romãnului cel de pe urmã. El *dã-mĩ* auȕind prin unde pré amar s'a supërat. Ce folos de multã albëtã, dacã n'are *un vinóncóce*. Gãina nu se poate cu douã *cu puĩ ŕi cu ouã*. Gu-
ra omului e iad, cãt sã-ĩ dai tot ȕice *ad*.

XIII). Scrisori de afaceri, chitanțe, in scrisuri, contracte.

Vaslui 5 August 1897.

p). *Domnulũ Tischler, Iaŕi.*

Cu poŕta de aȕi v'am trimes suma de 600 lei prin mandat poŕtal; vë rog dar a grãbi împachetarea ŕi trimeterea obiectelor de sofragerie tocmita ŕi anume:

6 scaune cu speteze înalte a 15 lei90 lei
1 una masã sofragerie cu 4 table	150 "
1 un bufet cu cësornic dësupra	320 "
1 una oglindã în stejar	40 "
Total	<hr/> 600 "

In suma acësta intrã ŕi transportul obiectelor pãnã la gara Vaslui.

Al D-vóstrã cu stimã

N. Burghilea

Adresa :

D=rale

D-luĩ L. Tischler

Magasie de mobile

Iaŕi

Bărlad 27 August 1896

r). *Domnilor Socce & C^{nie}, Bucuresci.*

Cu cea întâi poștă rog a trimete în ramburs următo-rele cărți :

50 Abecedare Meisner și Dogar partea I
30 " " partea II
10 Echere, mărimea 3
15 cutii hârtie scrisori, format B.

Al Dv. cu stimă.

V. D. Vasiliu.

s). *D-luț V. D. Vasiliu*

Librar

Bărlad

Cu poșta de ađi trimet conform cărții Dv. poștale din 27 August, următoarele :

	Lei B
50 Abecedare Meisner și Dogar p. I. rabat 30 ^o / _o	14 00
30 " " p. II rabat 30 ^o / _o	11 50
10 Echere ³ ; 15 cutii hârtie scrisori B. rabat 30 ^o / _o	21 00
Adecă patru țeći și șese lei, bani 50	46 50

Cu stimă

Socce & C^{nie}

Nota. Scrisorile de afaceri se scriu pe cărți poștale (de 5 și 10 bani), sau pe hârtie imprimată cu firma magasiei.

ș). Chitanțe

Lei

30, adică trei decilei, e suma, ce am primit de la Dl. Invățător din com. Șipotele, jud. Covurlui, prețul mai multor cărți de premii luate pentru școlă.

Tecuci 1895 Junie 19.

τ). Adiverință

Se adevăresce prin acésta că am primit de la Dl. I. Ionescu 10 volume cărți legate, una masă, una lampă, 4 scaune, date mie spre păstrare pe tot timpul cât va lipsi D-lui din oraș.

Drept care am dat acéastă adiverință.

Nicolae Samson

Iași 1895 Junie 30

ϑ). Inscris (sinet)

Lei

300 adică trei sute lei e suma ce am primit de la Dl. M. Jurist și pentru care mă oblig a-î plăti lunar câte 100 lei, începând de la 30 Iunie 1896.

Iași 1896 Iunie 2.

V. Rălescu.

u). Inscris.

Intre mine Nicolae Avraam, locuitor din comuna Epurenii, Jud. Fălciu și D-nul M. Michiu, din Huși s'a făcut următoarea învoială :

1). Eă N. Avraam mă recunosc că am împrumutat de la D. M. Michiu 150 lei, bani care i-am primit toți în mână, cu obligație să-i plătesc rânduri-rânduri până la Sf. Gheorghe-

2). Pentru acest împrumut mă recunosc a-i face 4 cărături de fân, grâu, saă lemne la Huși, fără a-i cere altă plată pentru acesta ; mă mai recunosc a-i lucra 2 ȃile în grădina D-sale la primăvară.

3). Dacă până în Sf. Gheorghe nu-i voiă putea răs-torce banii, D-nul M. Michiu este îndrituit a se despăgubi din vânzarea boilor.

4). Eă M. Michiu recunosc că am împrumutat Dom-nului N. Avraam banii de maă sus în condițiunile arătate.

Epurenii, 1895 Noembre 14.

Imprumutatul \times N. Avraam.

Imprumutătorul M. Michiu.

v) Contracte.

Intre subsemnatul Director al Liceului Bașota din Pomârla și Dl. Iacob Moscovici, comerciant din Botoșani, s'a încheiat prezentul contract în condițiunile precum urméză :

1). Eă I. Moscovici mă oblig a confecționa pentru e-evii Liceului Bașota următoarele articule de îmbrăcăminte :
30 trei-ȃeci bluze doc alb.

- 30 trei-zeci pantaloni doc alb.
- 30 trei-zeci pălării postav negru.
- 30 trei-zeci legături postav negru.
- 30 trei-zeci părechii cisme în roș.

2). Pentru toate aceste articole stofa cum și pielea vor fi de cea mai bună calitate.

3). Prețul total al acestei antreprize este de 810 (opt sute dece) lei.

4). Timpul de predare al tuturor acestor articule va fi cel mai târziu la 15 Maiu.

5). In cas când antreprenorul nu va face hainele și încălțemintele în condițiunile al. 1, 2, 3., Direcțiunea scólei e în dreptul de a face singură în contul antreprenorului toate aceste articole, cu ori-ce preț s'ar cere.

6). Pentru facerea acestor obiecte dl. antreprenor a depus garanția de 10 $\frac{0}{100}$, într'un înscris Urban Iași No. 18304. Cupon Ianuarie 1897.

7) Plata se va face deplină în ziua predării tuturor obiectelor.

Drept care s'a încheiat acest contract în dublu exemplar, din care unul se va pastra la arhiva scólii.

Pomârla 20 Sept. 1896

(Semnat) Director, **Stefan Ilie.**

Antreprenor, **I. Moscovici.**

Contractele se fac pe hârtie timbru. Dacă suma pentru care s'a încheiat contractul e mai mică de 500 lei, se scrie pe timbru de 2 lei; dacă suma e mai mare de 500 lei se scrie pe timbru de 10 lei còla.

XIV. Petiții, certificate, anunțuri, telegrame.

a) Petiții

x).

Cârlig, 1896 Octom. 15.

Domnule Invățător,

Fiul meu, Fuïógă G., elev în clasa a II a scólei de supt conducerea Dv, fiind bolnav de friguri mai multe zile de-a rândul, rog să bine-voiți a-i considera ca scusate absențele făcute în zilele de 8—14 ale curenței luni.

Primiți, D-le Invățător, asigurarea stimei mele.

N. Fuïógă.

D-sale

D-lui Invățător Scólei din Com. Copoă.

y).

Urlaš, 28 Aug. 1896.

Domnule Director

Subsemnatul absolvent a 5 clase primare rurale cu onóre vin a vă ruga să bine voiți a mă înscrie și pe mine între candidații de burse la scóla, ce D-vóstră o conduceți.

Anexez și actele trebuitoare: a) Extractul de nascere din 1882, Mart 20; supt No. 3456. b) Certificatul de studii din 29 Iunie 1896, supt No. 43. c) Certificatul de bună purtare din partea Invățătorului. d) Actul de fiu de sătean, supt No. 1456 din 24 Aug. a. c. e) actul de vaccină.

Primiți, D-le Director, asigurarea deosebitei mele stime.

Nicolaï A Saftei.

D-sale

D-lui Director Scoalei Normale „Carol I” Câmpu Lung.

Petițiile sînt cererile, ce le facem către autorități.

Pe orî ce petiție se pune timbru de 25 bani.

z)

b) **Certificate**

DIRECȚIUNEA
SCOLEI PRIMARE „A. PANU“

Huși

No 333

1896 Iunie 27.

Certificat

Se certifică prin acésta că tînerul A. Știubeiū a urmat cursul a 3 clase primare la acéstă scólă între anii 1893—96 și că la finea examenului de clasa a 3-a a întrunit media generală 8.35 (opt trei zeci și cincî); drept care s'a promovat în clasa IV-a.

Acest certificat s'a eliberat sus đisului elev, după a sa cerere din 26 Iunie a. c., înregistrată la No 49.

Director, V. Nanu.

(l.s.s.).

Certificatele școlare sînt acte oficiale prin care se dovedesce posedarea unui titlu. Ele se dau de autorități.

Certificatele se scriū pe timbru de un franc și trebuie să aibă pecetea autorității, care dă certificatul. Certificatele școlare se scriu pe hărtie simplă, fiind scutit de timbru.

w).

c) Anunțuri :

D. PEKELMANN, dentist

Brăila, strada Portului 30.

Aduce la cunoștința Onor. Public că s'a reîntors din străinătate, unde s'a perfecționat în arta plumbuirei dinților cu *plomba de aur*.

* * *

DE VÎNDARE

Una casă, așezată în strada Fântânei No. 4, având patru odăi, una bucătărie, șură, pivniță petruită, ogradă spațioasă și o grădinuță în față. Doritorii se pot adresa la D-nul V. Ștefăniu, strada Icoanei 5.

Anunțurile se tipăresc pe *foi volante* (file), sau se publică în gazete.

ă).

d). Telegrama :

Ion Șimionescu

Vaslui

Sosește mâine amedă.

Nicu.

* * *

Direcțiunea Școlii Normale „Vasile Lupu“

Iași

Rog înscrieți între candidați elevul Vasile Teodorescu
Actele trimese prin poștă.

G. Teodorescu.

* * *

George Vasilescu

Vaslui

Sincere felicitări.

Petru.

* * *

Cărți de vizită telegrafice :

Ivan Teodorescu

Strada Sus 31.

Iași

F e l i c i t ă r i

Nicu Pavelescu.

* * *

Respuns :

Presentată la Iași, No. 436, cuv. 10 grupa — data 4/11
ora 5 m. 15 timpul p. m.

Transmisă de — data — ora — 6.50 timpul p. m.

Vasile Nicorescu

Tecuci

Sosesce grabnic ; mătușa greu bolnavă.

Teodor Buraga.

CAP. XIII

Frase de analizat.

(*Repetare generală*).

1 Examen definitiv Iași 1893.

Din 365 zile, câte are anul vedem că nu rămân bune pentru clasă de cât 270, din care scoțind Duminicile și sărbătorile avem abia 210 zile de lecțiuni.

2 Examen definitiv Iași 1893.

Românului îi place vinul, căci îl face să mai uite din cele necazuri; de aceea s-a scos vorba: mîncarea î-o fuelie, băutura este ce este“.

3 Examen definitiv Iași 1893.

Poporul când vede că nu plouă și că ne va bântui setea dă fuga la popă să aducă icónele să facă rugă ferbinte, a dór se va îndura milostivul D-đeu și va deschide porțile ceriului.

4 Examen definitiv Iași 1893

Să nu-l cređi că-i un șiret de n'are păreche; pe câți a înșelat el, numai unul singur D-đeu scie!

5 Concursul Institutóri Iași 1895.

Se vede că așa e dat omului să pățescă tóte în lumea ta plină de năduf și chin, fără să se înțeleptescă vre-o dată, de și vorba merge că pățeniile învață pe om minte.

6 Concursul Institutori Iași 1895.

Se întâmplă și la noi de veđi
Cum unul având loc așa se tânguesce
In cât îți vine mai să-l cređi
Că din léfă el trăesce;
Dar astă-đi butcă, mâne cai
De unde óre-ı vin?

7 Concursul Institutori Iași 1895.

Numai două locuri le crede Românul că sînt bune : să
fii la mijloc de masă și la colț de țară.

8 Idem

Ađi când procesele aũ ajuns a fi atât de multe și
atât de lungi, când mai nu e om, care să nu-și aibă pro-
cesul seũ, credem că n'ar fi o greșală de s'ar da din par-
tea ocârmuirii o resplată celor ce n'au procese.

9 Idem

Călcând Ungurii prieteșugul, ce'l aveaũ cu Petru Vodă
Rareș, Domnul Moldovei, după ce s'a așeđat în scaun al doi-
lea rînd, venitu-i-aũ poroncă de la Sultanul să mérégă cu
óste și să prindă pe Mailat, Voevodul Árdélului.

10 Idem

Tu, Dómne, ai dreptul de-a schimba în mormînturi
Pentru neatárnare ómeni și pămînturi,
Dar nu ai pe acela, ca să-ı umilescı
Poți să-ı sfarîmı, dar nu să-ı robescı!

11 Idem

Un boũ în post mare? Drept cam ciudat vine
Dar asta se 'ntâmplă în orı și care loc.
De cât multă minte sciũ că e mai bine
Să ai totdeuna un dram de noroc.

(Boul și Vițelul).

12

Idem

Când norocul orb dă busna peste om se póte zice vorba:
Dă-mi, Dómne, ce n'am gândit, să mă mir ce m'a găsit.

13

Concursul Invěțătorî Iași 1893

Cei ce rabdă jugul și a trăi mai vor
Merită să'l pórtē spre rușinea lor !
Ce e viața nóstră în sclăvie óre ?
Nóptea fără stele, ziua fără sóre.

(*Daniel Sihastrul*)

14

Iu ziua cea de judecată
Când, față'n cerui cu Domnul sfânt
Latina gintă-a fi întrebată :
Ce a făcut p'acest pămînt ?
Ea va respunde sus și tare :
O, Dómne, în lume cât am stat
In ochii sēi plini de admirare
Pe tine te-am reprezentat

(*Latina Gintă*)

15

Dar unde merge acest popor
Ce nu mai are 'n lume
Nici o nădejde 'n viitor
Nici patrie, nici nume ?
Se duce șters dintre cei vii
Să móră prin pustii.

(*Pohod na Sibir*)

16

Ah! dare-ar Domnul să-mi îndrept
Acéstă mână ruptă

Să-mi vindec rănile din piept,
Iar să mă întorc la luptă,
Căci nu-î mai scump nimica ađi
Pe lumea pămîntescă
De cât un nume de vitez
Și moartea vitejescă.

VERIFICAT
2017

(*Peneș Curcanul*)

17

Aședat la gura sobei nóptea pe când viscolesce
Privesc focul, scump tovarăș, care vesel falfăiesce
Și prin flacăra albastră vréscurilor de alun
Ved trecênd în sbor fantastic a povestilor minuni.
(la Gura Sobei).

18 Concurs Institutori Iași 1897

De când ține una și bună cu ploile acestea, parcă-î
un făcut, că s'a săturat și lumea de atâta plóe ; curat vorba
ceia ; plóea mult i-a calicie.

19

Eú cred că tot ce-î a mămucăi e și al nostru, și ce-î
al nostru e și al ei ; de aceia voi lucrați, că eú mă duc să
pregătesc ceva de-a mîncării.

(*Sócra cu trei nurori*).

20

Baba muri chiar în acea ți și nurorile despletite o
boceau de vuia satul, iar femeile de prin melégurile vecine
vorbéu despre sócra cu trei nurori ținênd : fericite de dinsa
c'a murit, că știu că are cine-o boci.

VERIFICAT
1987

VERIF
20

